Ára: 200 FORINT

71. évf. 12. szám 2016. július 1.
Sziván 25. 5776.

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

Heisler András: Zsidó közösség számára sohasem lesz elfogadható a gyűlöletkeltés

Washingtonban megtartotta idei konferenciáját a 110 éves Amerikai Zsidó Kongresszus (American Jewish Committee, AJC). Az eseményen mintegy 2700 fő jelent meg. A nagy hírű és rendkívül befolyásos szervezet minden esztendőben meghív az amerikai kontinensen kívüli zsidó szervezetektől is vezetőket, akik a három nap során lehetőséget kapnak arra, hogy részt vegyenek a megbeszéléseken és a különféle szekciókban beszéljenek hazájuk zsidó közösségeiről, gondjaikról és munkájukról.

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége részéről *Heisler András* elnök és *Csillik Dávid,* az Ifjúsági Csoport elnöke kapott személyes meghívást. Magyarországot képviselte még *Szalai Kálmán,* a Tett és Védelem Alapítvány titkára.

Heisler András az alábbi gondolatokat osztotta meg a konferencia résztvevőivel (szerkesztett változat).

A magyarországi zsidóság ma széles infrastruktúrával és szervezeti háttérrel rendelkezik. Zsidó civil szervezetek sokasága működik együtt és rivalizál egymással, kiépített szociális és oktatási intézményrendszer áll a rendelkezésünkre, a bölcsődétől az egyetemig választható „zsidó opció” a köz- és felsőoktatásban egyaránt, kórházunk egyes területeken (elsősorban a gerontológiát tekintve) versenyképes a legerősebb magyar egészségügyi intézményekkel is. Ha valaki ma zsidóként szeretne élni Magyarországon, annak erre megvan a lehetősége.

Az országban ugyan erős a verbális antiszemitizmus, de fizikai atrocitások lényegében nincsenek. Ezeket az értékeket azonban meg kell őrizni, s ehhez erős érdekvédelmi tevékenység kell. A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége mint a legnagyobb és legjelentősebb infrastruktúrával rendelkező ernyőszervezet következetesen próbálja a zsidó érdekeket képviselni a közéletben. Szövetségünk törekszik a hatalommal való együttműködésre, de léteznek olyan határok, melyeket nem vagyunk hajlandóak átlépni. Történelmünk tárgyalásában, emlékezetpolitikai kérdésekben ugyanis nem tudunk semmiféle kompromisszumot kötni. Számunkra a történelem s kiemelten a holokauszt vonatkozásában a hiteles emlékezés kulcsfontosságú: ragaszkodunk ahhoz, hogy a holokauszt nem a német megszállással kezdődött, hanem egy jóval hosszabb folyamat eredménye, és nem akarunk eltekinteni a felelősök konkrét megnevezésétől. Mára a magyar kormány is tudja, hogy ezekben a kérdésekben, a Horthy-rendszer kifehérítésében, náci vagy nácibarát miniszterek szentelt emlékművek felállításában Szövetségünk nem kompromisszumképes.

Magyarországon fizikai atrocitások nem érik a zsidó közösséget. De pontosan tudjuk, hogy a holokauszt is kocsmai antiszemitizmussal kezdődött. A rendszerváltás időszakához képest a verbális antiszemitizmus rendkívüli mértékben felerősödött az utóbbi évek során, és egy szélsőjobboldali párt révén a parlamentbe is bekerült. A Jobbik, parlamenti pártként, a zsidó származás nyilvántartására tett javaslatot (a politikai vezetők körében), illetve bejelentette igényét az 1882–83-as tiszaeszlári vérvádper felülvizsgálatára. Mindezt a 21. században.

Kormányoldalról rendkívül sok kiváló nyilatkozat hangzott már el a korabeli magyar hatóságok felelősségéről, arról, hogy a magyarországi zsidóság a magyar nemzet része, továbbá az emlékezés fontosságáról. Orbán miniszterelnök zéró toleranciát hirdetett az antiszemitizmus ellen, Lázár János miniszter kiváló beszédet tartott az UNESCO párizsi ülésén, Áder államelnök pedig a legnagyobb magyar temetőnek nevezte Auschwitzot a holokauszt hetvenedik évfordulóján. A felsoroltak példaértékű megnyilatkozások, fontos deklarációk voltak. Mégis, a magyarországi zsidó közösséget aggasztják azok a politikai mozgások, melyek a mai kommunikációt jellemzik. Aggasztó, hogy az egész Európa számára megoldatlan menekültkérdés problémáját egyfajta gyűlöletbeszéddel próbálják kezelni. Egy zsidó közösség számára sohasem lesz elfogadható a gyűlöletkeltés, tekintet nélkül arra, hogy kik, mely személyek és csoportok ellen irányul – már csak történelmi tapasztalataink okán sem lehet ez másképp.

Pontosan tudjuk, a gyűlölet olyan, mint a vírus: a társadalom egyik csoportjáról szinte észrevétlenül képes átvándorolni a másikra. Ugye emlékszünk, mikor a századforduló környékén még csak a jöttment galíciai zsidók kirekesztését hirdették egyes antiszemita politikusok. Aztán eljött az idő, amikor már az egész zsidóság kifosztásának és elpusztításának államilag támogatott programjával kellett szembesülnie a kortársaknak.

A Mazsihisz nem helyeseltheti sem nemzetiségek, sem vallási közösségek, sem bármilyen kisebbség, így a menekültek elleni gyűlöletkeltést: sem önérdekből, sem pedig azért, mert nemcsak tudjuk, de nagyon komolyan is vesszük a Szentírás tanítását, hogy minden emberi lény Isten képére teremtetett.

Mazsihisz

A Goldmark Kórus Bécsben

(Ádám Mária karmester beszámolója)

Az ORZSE Goldmark Kórusa a helyi zsidó közösség meghívására Bécsben hangversenyezett. Az alkalom Jom Jerusálájim ünnepe volt, melyet a Maimonides Zentrumban tartottak.

Ez a meghívás a kórus számára igen megtisztelő volt, hiszen a bécsi közösség sokszínű és magas színvonalú előadókat hív minden ünnepi esemény megtartására. Ugyanakkor emlékezésre is készteti a kórus régi tagjait Bécs városának helyszíne, mivel első külföldi útjára éppen ide látogatott el 1979-ben az együttes. Akkor Ádám Emil volt a karmester, és kántori produkciókkal Kovács Sándor főkántor szerepelt, *Lisznyai Mária* kíséretével. A helyszín akkor a Hofburg volt, és abban az időben a „vasfüggönyön kívülre” utazni óriási lehetőséget jelentett mindenki számára. Ez a hangverseny nagyon sikeres volt, és megnyitotta az együttes számára a „nagyvilágot”. E fellépést rövid időn belül több külföldi út követte, melyek akkor kivételes eseménynek számítottak.

Az alkalomhoz illő kórusművekkel készültünk erre a szereplésre, de természetesen célunk volt sokrétű repertoárunk felmutatása is. Bemutatkozásként a 133. zsoltárral köszöntöttük a közösséget: Hiné mátov umánájim sevet áchim gámáchád, azaz Mily szép és mily jó, ha testvérek együtt élnek! Ez a gondolat hatotta át az egész délutánt, melynek egy modern épület kultúrterme adott helyet. A Maimonides Zentrumban található az idősek otthona, a kiszolgálásukat ellátó helyiségek (fodrászat, tornaterem, társalgó és presszó), valamint egy parányi zsinagóga és a kultúrterem. Az otthon lakói már jóval a hangverseny kezdete előtt elfoglalták helyeiket (ki a kényelmes székeken, ki kerekesszékén), de sokan jöttek az épületben élőkön kívül is. Végül kevésnek tűnt a teremben elhelyezett székek száma, így kinyitották a kerti ajtókat is, hogy még többen hallhassák az énekeket.

A Goldmark Kórus örömmel látta, hogy a szervezők szíves fogadtatásán túl valóban nagy érdeklődés előzi meg előadását. Elsőként a Jeruzsálem újraegyesítéséért életüket áldozó katonák emlékére hangzott fel a 23. zsoltár *Király*

László Erkel-díjas zeneszerző feldolgozásában. Mivel a szfire utolsó napjaiban voltunk, így stílusosnak gondoltuk az omerszámlálás tórai parancsáról szóló kórusmű előadását Samuel Almann, a 19. század végén Angliában élt kántorkomponista feldolgozásában. Ez követően ugyanettől a szerzőtől a ros hásánái muszaf imából idéztük fel azt a részt, mely feleleveníti a tóraadás Szináj hegyi eseményét, melyet a sófár hangja kísért. *Biczó Tamás,* a Hegedűs Gyula utcai zsinagóga kántora, *Cser Erzsébet* és *Kéval Zsuzsa* szerepeltek szólistaként.

Ekkor kerültek sorra a jiddis és chászid művek, melyek a hallgatóság tetszését oly mértékig megnyerték, hogy egyesek velünk énekelték, mások könnyezve hallgatták. *Fekete Lászlót* „rabbi szerepben” kérdezte a kórus: miként fogunk enni, inni, tórát olvasni, és ki fog nekünk zenélni, ha eljön a messiás? Majd a lányok idéztek fel egy régi életképet: a kisgyermekek a tüzecske mellett az alefbészt tanulják a rabbi bácsitól, és így tanulják meg a tórát olvasni. Végül felhangzott a szombatbúcsúztató kórusszvit, mely a szombat kimenetelének legjellemzőbb mozzanatát, a hávdálá szertartását idézi fel. Ezek a művek Ádám Emil alapító karnagyunk háború előtti felvidéki gyűjtéséből származó dallamok feldolgozásai voltak. Énekeinket hatalmas taps követte, de az idő szorítása miatt ismétlésre nem kerülhetett sor, így örömünket Louis Lewandowski 150. hálaadó zsoltárával fejeztük ki.

Fekete László, a Dohány utcai zsinagóga főkántora a kórusművekben énekelt szólókon kívül két kántorművet (a tóra visszatételekor elmondott ima, valamint a 118. zsoltár) is megszólaltatott, amit a közönség ovációval fogadott. A hall-

(folytatás a 2. oldalon)

Aki fegyverrel fogadta a német megszállókat

130 éve, 1886. június 6-án született Szarvason Bajcsy-Zsilinszky Endre. A magyar történelemben kevesen futottak be az övéhez hasonló ívű pályát: a szélsőséges jobboldaliságtól jutott el a tettre kész antifasizmusig, s végül életét áldozta a szabad, demokratikus Magyarországért.

Zsilinszky Endreként született Szarvason, 1886. június 6-án. Kolozsváron, majd német egyetemeken tanult jogot. Neve 1911-ben lett ismert, amikor öcscsével szóváltásba keveredtek az apjukról sértő cikket közlő parasztpárti politikussal, akit egyikük a dulakodás hevében lelőtt. Az országos feltűnést keltő perben a bíróság jogos önvédelem címén felmentette a fivéreket. Az első világháborúban az orosz fronton megsebesülve, hadifogságba esett. Hazatérése után bekapcsolódott az ellenforradalmi szervezkedésekbe, és csatlakozott a Horthy Miklós körül Szegeden alakuló Nemzeti Hadsereghez. Érdemeiért Horthy 1925-ben századossá léptette elő és vitézzé ütötte, ekkor kezdte – az ekkortájt elvárt magyarosítás helyett – anyja után a Bajcsy nevet is használni.

1922-ben kormánypárti képviselő lett antiszemita fajvédő programmal, de a Bethlen István kormányfő által létrehozott Egységes Pártba nem lépett be, hanem 1923-ban Gömbös Gyulával megalapította a Fajvédő Pártot. 1926-ban kiesett a parlamentből, két évvel később pedig szakított az Egységes Párthoz csatlakozó fajvédőkkel. Bajcsy-Zsilinszky ekkor már a földreformért harcolt, Előőrs című lapjában József Attilának, Féja Gézának és Szabó Dezsőnek is teret adott, emiatt jobbról is támadások érték. 1930-ban megszervezte a Nemzeti Radikális Pártot, melynek színeiben 1931-ben Tarpán újból megválasztották képviselőnek. Az élesen ellenzéki Bajcsy-Zsilinszky 1935-ös újraválasztását egykori barátja, az akkor miniszterelnök Gömbös – eszközökben nem válogatva – megakadályozta, amire ő tiltakozásul lemondott vitézi rangjáról. Pártjával csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz, s ennek képviselőjeként került vissza 1939-ben a törvényhozásba.

Bajcsy-Zsilinszky ebben az időben már a náci Németország növekvő befolyását tartotta a magyarságot fenyegető legnagyobb veszélynek. Képviselőként és publicisztikájában is a fasizálódás, a háborús politika ellen emelt szót, még a területi revízióknak sem tudott örülni, mert azok a hitleri Harmadik Birodalomhoz láncolták az országot. Bár élete végéig fajvédőnek tartotta magát, felhagyott harcos antiszemitizmusával, a fajvédelmet a földreformmal és a szociálpolitikával akarta elősegíteni. A második világháború kitörése után közeledett a baloldalhoz, szorgalmazta a kisgazdapárt és a szociáldemokraták szövetségét, a háborúból való kilépés érdekében még a kommunistákkal is kapcsolatot keresett. Szót emelt a Szovjetuniónak hamis ürüggyel elküldött hadüzenet és az újvidéki vérengzés ellen, bírálta a zsidótörvényeket. A parlamentben utoljára 1943. december 9-én beszélhetett.

Amikor 1944. március 19-én a németek megszállták Magyarországot, egyedül ő fogadta őket fegyverrel. Letartóztatásakor két lövést kapott. A fogságból – ahol kidolgozta egy föderatív Nagy-Magyarország terveit – október 15-én, a balul sikerült kiugrási kísérlet napján szabadult. A nyilas hatalomátvétel után illegalitásba vonult, s november elején a fegyveres ellenállást szervező Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának elnökévé választották. A szervezkedést elárulták, Bajcsy-Zsilinszkyt november 23-án őrizetbe vették a nyilas Nemzeti Számonkérő Szék emberei. Parlamenti képviselő lévén, ügyét elkülönítették a szervezkedés december 8-án kivégzett többi vezetőjétől. Miután a nyilas országgyűlés kiadta mentelmi jogát, Sopronkőhidára vitték, ahol december 23-án este hűtlenség és hazaárulás vádjával halálra ítélték. Az ítéletet másnap reggel hajtották végre – a nyilas vérbíró „nyugodt szentestét” akart. 1945. május 27-én ünnepélyes gyászpompával temették el, végakaratának megfelelően Tarpán. Nevét számos köztér és intézmény viseli, Budapesten róla nevezték el az egyik legforgalmasabb utcát, s annak kezdetén, a Deák téren áll a szobra.

MTI

9 770133 350099 16012

Körzeti kitekintő

Szeged

A Balassi Kiadó gondozásában jelent meg az ünnepi könyvhétre Karsai László történészprofesszor politikai életrajzi kötete Szálasi Ferencről. Az alkotást Molnár Judit történész-politológus mutatta be a Közéleti Kávéház, a Szegedi Zsidó Közösség és az egyetem közönségének. Különös érdeklődésre számot tartó vita alakult ki a Horthy–Sztójay–Szálasi-időszak összehasonlítása során. A beszélgetés dedikálással zárult.

* * *

2015-ben az Alapítvány a Szegedi Zsinagógáért kuratóriumának szervezésében megkezdődött az Új Zsinagóga rekonstrukciójának első üteme a Miniszterelnökség által biztosított bruttó 50 millió forintos keretből, a hatályos rendeletek – közbeszerzés, terveztetés, szervezés, lebonyolítás – figyelembevételével. Az összegből két beszakadt torony és a környező tetőzet, csatornázat helyreállítására, valamint az épület érintett részének vízmentesítésére, kiszárítására került sor. Az összeggel elszámoltunk, a Miniszterelnökség, a NAV-vizsgálat jóváhagyta. A munka a Mazsihisz kedvezményezettségével folytatódott, a Miniszterelnökség és a vallási szervezet szerződése alapján, az országos szervezet és a szegedi hitközség együttműködési megállapodása szerint, a második ütemben biztosított bruttó 950 millió forintból. Közösen kiválasztottuk a közbeszerzőt, a szervező céget, a tervezőt, a műszaki ellenőrt és vezetőt. Előkészítő és döntéshozó bizottságot állítottunk föl, kiírtuk az építési pályázatot, amelynek elbírálása folyamatban van. A szakértők, tervezők határidőre elvégezték a munkát. Az átutalások az általunk meghatározott időben megtörténtek úgy a Miniszterelnökség, mint a Mazsihisz útján. A Miniszterelnökség munkatársai – Latorcai Csaba helyettes államtitkár, Bednarek Klaudia jogi referens, Fábián Jánosné Ibolya pénzügyi vezető, Gyurináné Pesti Györgyi osztályvezető, Galik Gábor osztályvezető; a Mazsihisz részéről közreműködők – Kunos Péter, Hagymási Zsuzsanna, Lakos András – mindvégig szorosan együttműködtek képviselőinkkel, a szervező munkatársakkal – a hitközség elnökével, Baneth Péterrel, Korbay Istvánnal és Sebestyén Tiborral. Úgy kezelték az ügyeket, hogy abból kitűnt, magukénak tekintik az Európa tíz legszebb zsinagógája között szereplő műemlék épületünk mielőbbi megújításának szándékát. A hitközség elöljárósága a közvéleményt a sajtón keresztül folyamatosan tájékoztatta a megkezdett munkálatokról. Ennek keretében a Közéleti Kávéházban a hitközség tagjai részére fórumot rendeztünk a rekonstrukcióról, a szakértők, a tervezők bevonásával előadásokat tartottunk a művészettörténeti, természet- és környezetvédelmi kérdésekről, a megújulás folyamatáról. Az időközben megbetegedett Dávid Ferenc művészettörténész helyett Wagner Péter professzor, a tervezőcsoport vezetője és Holtság Ágnes tájépítész mutatta be filmvetítés segítségével a hitközség irattárában és a levéltárban fellelt hajdani dokumentumok (Lőw Immánuel és Baumhorn Lipót közti levelezés, rajzok) alapján a helyreállítás rejtelmeit és azt, milyen lesz a 113 éves műemlék és a Lőw Immánuel által eredetileg magyar és latin nevekkel megrajzolt biblikus park. Nagyon sok kérdés hangzott el a gettózás után ültetett fák további sorsáról, a károkat okozó elburjánzott gyökérzetről, a terület belvízsújtottságáról, a problémák kiküszöböléséről, s legtöbben a Hogyan tovább? kérdését firtatták, kapunk-e további támogatást – hozzávetőleg még legalább másfél milliárdra lenne szükség –, hogy a belső munkákat is elvégezzük. Erre a feleletet mi is várjuk az illetékesektől, hogy 2018-ra, a 115. évfordulóra lesz-e újjáavatott vallási központ, idegenforgalmi látványosság.

A munkákat a közvélemény élénk figyelemmel kíséri, a hazai és nemzetközi sajtóval egyetemben. A még megmaradt szegedi közösség tagjait nagyon sokan keresik itthonról és külföldről is. A remény él, nem véletlenül nevezte nem olyan rég a fotóművész albumában „Élő zsinagógának”.

* * *

A zsinagóga mártírtermében mutattuk be az ukrán származású, Izraelben és Los Angelesben felsőfokú képzőművészeti tanulmányokat folytató Joseph Vasser festőművész kiállítását. Az alkotót a hitközség elnöke és a rebbecen köszöntötte. A természetet, a növényzetet, a szőlőtermesztést és a borászatot bemutató képeiről, egyéni ábrázolásmódjáról Ács György (Goya Gerendás) aranyműves és festő beszélt. A közönséget kóser izraeli borokkal kínáltuk, kiemelve azok gasztronómiai és egészségügyi jelentőségét, fogyasztási lehetőségeit. Ezt azért is szükségesnek tartottuk, mivel a több mint egyhetes szegedi borfesztiválon kóser borokat nem vonultattak fel, és sajnáljuk, hogy a hazai borkultúra ezen formáját nem ismerhette meg a közönség.

* * *

A Docpiano Band és a Hóra Színház az Új Zsinagógában rendezte meg közel 400 fős közönség előtt Hakol beseder című koncertjét Gerendás Péter és Varga László közreműködésével. A rendezvényről CD is készült.

Müller Péter Sziámi és az Andfriends zenekar, a Rebellissima női vokál, Hernádi Judit színművész, Roszik Hella színművész, hegedűművész, Novák Péter, Jávori Ferenc „Fegya”, Darvas Ferenc zongoraművész nagy sikerű, „Leonard Cohen legjobb dalai magyarul” műsora iránt is sokan – közel 500-an – érdeklődtek. Mindkét produkció zsidó dalai – köztük a Halleluja – együtténeklésre és vastapsra hangolták a jelenlévőket. A rendezvények igazolták, hogy a zsidó, izraeli és klezmer dallamok fogadótábora jelentős városunkban.

* * *

„Izraelita szegediek a nagy háborúban” címmel rendezett emlékkonferenciát az SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológia Tanszéke és a hitközség. A rendezvényt – melynek üléselnöke Barna Gábor professzor, tanszékvezető volt – köszöntötte az önkormányzat kulturális bizottságának elnöke, Kozma József is. Az előadások elsősorban a megye és a város első világháborús zsidó áldozatairól szóltak. Emlékezést a hitközség elnöke, gyászszertartást Markovics Zsolt főrabbi tartott. Szavaikban többször említődött a hajdanán avatóbeszédet tartó Shvoy Kálmán altábornagy, hadtestparancsnok személye, aki anno a protestáns, a görög katolikus és a zsidó temetőben is szerepet vállalt az emlékállításban.

* * *

Az önkormányzati képviselők közül Hekáné Szondi Ildikó (MSZP) kétszázezer forint adományozásával járult hozzá a hajdani nagy tudósok és rabbik – Lőw Lipót és Lőw Immánuel – sírjának és környezetének helyreállításához. Önkéntes segítőkkel kezdtük meg az ismételt rendbetételt.

* * *

A hitközség karitatív és szociális munkájának partnere, a Szent-Györgyi Albert Rotary Club, újjáalakulásának 25 éves évfordulóját ünnepelte charterrel és juniálissal. A világon közel 1,2 millió rotarysta jótékonykodik, Magyarországon több mint 1800-an végzik ezt a humanitárius munkát. A jubiláns klubnak már a második világháború előtt, az 1942-es betiltását megelőzően is jelentős számú zsidó tagja volt. A holokauszt áldozatául esettek nevét emléktáblán örökítettük meg a zsinagógában 2014-ben. A rendezvényeken részt vett a Srí Lanka-i világelnök, a magyar district kormányzója és több, határainkon kívüli és magyar klub. Számosan a zsinagógába is ellátogattak, ahol megemlékeztek közös halottainkról, kavicsokat helyeztek el a táblánál, meghallgatták Csanádi László DLA orgonaművész koncertjét, majd adakoztak a közösség javára.

L. A.

A Goldmark Kórus Bécsben

(folytatás az 1. oldalról)

gatókat inspirálta a főkántor mély érzéssel teli előadása, és a számukra ismert részeknél együtt énekeltek vele.

A hangversenyt kedves közös éneklés zárta, melyet a bécsi főkántor irányított. A jól ismert Szól a kakas márt intonálta, énekébe bevonva a kórust és a közönséget is. Ezt követően az arany Jeruzsálemről szóló dal hangzott fel. (Naomi Semer verse és zenéje Jerusálájim sel záháv címmel került be a köztudatba.) A főkántorral lelkesen együtt énekelt a közönség és a kórus is. Végül a Hatikva hangjai szóltak a szívekhez.

A kórus a Sálom áléchem dallamaira vonult le a színpadról. Meglepetésünkre énekünk hatására kis körökben táncoló csoportok alakultak, és ebben idősebbek és fiatalok is részt vettek. Reményeink szerint zeneileg gazdag és érzelmekkel teli, szép ünnepi eseményként marad meg ez a Jom Jerusálájim a bécsi hallgatók emlékezetében.

Jelentkezés közösségszervező szakra

A képzés célja olyan jól felkészült, a hitéletben jártas, a zsidó tudományokban megfelelően tájékozott, idegen nyelvi és kommunikációs ismeretekkel rendelkező szakemberek képzése, akik alkalmasak lesznek a közösségszervezés tevékenységeinek ellátására a hitközségeknél, közösségeknél, egy település vagy egy nagyobb régió kulturális életének megszervezésére és annak akár intézményi szintű (pl. közösségi házak) irányítására, a települési kiskközösségek önálló menedzselésére stb.

A végzett közösségszervezők számára a budapesti közösségeknél, ifjúsági szervezeteknél, vidéki hitközségeknél és a határon túli magyar ajkú zsidó közösségeknél, hitközségeknél nyílik mód végzettségük és szakképzettségük szerinti elhelyezkedésre, illetve arra, hogy a zsidó művelődéstörténet mesterképzésben (MA) tovább képezzék magukat.

A tanulmányaikat sikeresen befejező hallgatók zsidó közösségszervező (BA) oklevelet kapnak.

A képzési idő három év.

A pótfelvételi elbeszélgetés időpontja: **2016. augusztus 25-én 10–11 óráig.**

Helyszíne: Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Módszertani Központ, 1084 Budapest, Scheiber Sándor (volt Bérkocsis) u. 2. 1. em. 1.

Hírek, események röviden

– **A siófoki imaház július 8-tól szeretettel várja látogatóit a péntek esténként 7 órakor kezdődő istentiszteletre. Cím: Siófok, Széchenyi u. 4.**

– **Samesz kerestetik.** A Hegedűs Gyula utcai zsinagógakörzet felvételt hirdet megüresedő sámeszi állására, szeptember 1-jei kezdéssel. Jelentkezni lehet a hegedus@bzsh.hu e-mail-címen.

Pedagógusnapi elismerések

A tanévzáráshoz közeledve a Mazsihisz elnöke, *Heisler András* elismeréseket adott át pedagógusoknak és pedagógusmunkát segítő dolgozónak.

Az ünnepségen, melyet a Benjámin Óvodában tartottak, részt vett *Kunos Péter* ügyvezető igazgató, *Ács Tamás,* a BZSH elnöke, *Verő Tamás* rabbi, valamint kollégák, barátok, családtagok is.

Az óvodások szép műsorát követően az elnök úr néhány gondolattal emlékezett meg az eltelt tanévről, a pedagógusok felelősségteljes munkájáról. Ebben az évben a következők vehették át a pénzjutalommal is járó, a „Főváros Zsidó Oktatásáért” emléklapot.

– *Böcskei Andrea* óvodapedagógus, a Benjámin Óvoda munkatársa,

– *Kovács Johanna* középiskolai tanár, a Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola rajz- és művészettörténet-tanára,

– *Béres János* gondnok, karbantartó, a Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola munkatársa.

Az ünnepséget fogadás követte.

Köszöntjük mi is az elismert munkatársakat, további áldozatos tevékenységükhöz jó egészséget kívánunk.

A Mazsihisz Oktatási Osztálya nevében
Csillag Ferenc

Látogatás Miskolcon

A miskolci zsidóság lélekszáma meghaladta a tizenhatezret a második világháború előtt. A hitközség tulajdonában volt két zsinagóga, több imaterem, kórház, iskola és néhány rituális fürdő. A zsidó orvosok, tanárok, mérnökök és kereskedők jelentős szerepet vállaltak a város fejlesztésében, és több neves rabbi vezette a hitéletet. A holokauszt után az elég rejtőzködő közösség rabbi nélkül maradt. Az utolsó Schück Jenő volt a hetvenes években, aki a hétvégeken megtisztelte a szerény létszámú közösséget. *Frölich Róbert* országos főrabbi a kinevezése óta most először látogatott el Miskolcra

– *Mi volt a vizit célja, lesz e valaha önálló rabbija a városnak?*

– Köztudomású, hogy korábban már jó néhányszor jártam itt mártírmegemlékezésen, temetéseken. Barátom, Freund Jenő, a közösség elnöke már többször meghívott. Most végre sikerült az országjárás keretében Miskolcon is egy minden konkrét cél nélküli, úgynevezett tájékozódó látogatást tennem. Pesten Freund elnök úr rendre beszámol az itteni hitéletről, a közösség történéseiről, így már kíváncsi voltam a helyben élő zsidóság véleményére is. Mint minden hitközségben, a miskolciban is vannak vallási és gazdasági jellegű viták. Ezt természetesnek tartom. A zsidóság demokratikus viszonyok között működő történelmi egyház, a helyi problémákat helyben, egymás közt kell megtárgyalni, rendezni. Örülök, hogy Szlukovinyi Péter rabbijelöltet egyhangúlag elfogadják és támogatják.

– *Elöregedett a miskolci zsidóság. Létszáma elenyésző, viszont hitéleti aktivitásban a vidéki közösségek között az első helyen van. Milyen a hitközség jövőképe?*

– A zsidóság maga az optimizmus. Minden törvényünk az ősi hagyományokon alapszik, de idomul a modern kor kihívásaihoz. Mindig megtaláljuk egymást, és próbálunk alkalmazkodni a társadalmi elvárásokhoz is. Igyekszünk nyitni a fiatalság felé, és mindent megteszünk annak érdekében, hogy a következő generáció is folytassa a vallási tradíciókat. Mondták, hogy Miskolc ismét pályázik az Európa Kulturális Fővárosa címre. Ennek keretében megvalósulhat a sokat emlegetett zsidónegyed a Kazinczytól a főutcáig. Egy ilyen látványosság turisták sokaságát vonzhatná az éppen felújítás alatt álló templomba. Tudomásom szerint a helyi városvezetés – akár az ország sok más településén – minden lehetséges támogatást megad a hitközségnek. Bizonyára ezeknek a kölcsönösen gyümölcsöző projekteknek a megvalósítását is támogatnák.

Az országos főrabbinak jó kedve van Miskolcon

– *Hallani, hogy a Mazsihisznek, a zsidóság legnagyobb ernyőszervezetének, kihívója akadt. Köves Slomó, a lubavicsi zsidóság vezetője sajátos hittérítést folytat.*

– A Köves Slomó fémjelezte irányzat Magyarországon közvetlenül a rendszerváltás előtt jelent meg. Mi a zsidóság ortodox és neológ hagyományait követjük és folytatjuk. A hazai zsidók már évszázadokkal ezelőtt a polgári fejlődés éllovasai voltak úgy, hogy az ősi vallási szokásaikat nem adták fel. Alkalmazkodtak ugyanakkor a magyarsághoz, integrálódtak a társadalomba. A magyarországi tradicionális neológiát és ortodoxiát tömörítő Mazsihisz, a zsidó felekezet nagy múltú szervezete, nem tekint versenytársként más felekezetekre, kis- vagy nagy egyházakra. Elismeréssel tekintünk minden más egyháznak és felekezetnek a hívei érdekében végzett munkájára, ám mi a saját utunkat járjuk, saját kudarcainkból okulunk, és saját sikereinkből építkezünk.

Szántó István

Egy egész nép nagysága mutatkozott meg akkor

Dánia, 1943

Az a tény, hogy egy ország, Dánia, egy nép, a dánok, Hitler által megszállt országukban, 1943-ban össznépi összefogással megmentették hazájuk csaknem valamennyi zsidó polgárát a koncentrációs táborba – a halálba – hurcolástól, példa nélküli tett volt a világon. Ha a választ keressük arra, hogy ez miként volt lehetséges, akkor kiindulópontként Georg Ferdinand Duckwitz német diplomata nevét kell megemlítenünk. Duckwitz 1932 óta tagja volt a Nemzetiszocialista Német Munkáspártnak, de 1943-ra már kiábrándult a fasiszta ideológiából, és állomáshelyén, Dániában jó kapcsolatot épített ki a Szociáldemokrata Párttal. 1943. október 2-án megtudta a Dániában állomásozó német birodalmi meghatalmazottól, hogy a dán zsidókat – összesen 8000 főt – koncentrációs táborba fogják szállítani. Duckwitz azonnal informálta erről a tervről a koppenhágai főrabbit, majd titokban Svédországba utazott, hogy az ottani kormány tudomására hozza, Dániából hamarosan menekültáradat várható. A svédek a menekülteknek üdülőkben, iskolákban készítettek elő szállást. A dán halászok nélkülözhetetlen szerepet játszottak a biztonságos menekítésben: nem egyszer, német hajóval találkozva a tengeren, ravaszul el kellett altatniuk a német katonai határvédelem gyanakvását.

A dán papok a szószékről kérték a híveket, hogy segítsék bajba jutott honfitársaikat. A menekülteket szállító hajók láttán a dán rendőrség és parti őrség süketnek és vaknak tettette magát.

Az éjszakai, rajtaütésszerű letartóztatások során mindössze 481 zsidót találtak a német SS-ek Dániában a foglyul ejtés éjszakáján. Theresienstadtba deportálták őket, ahol ötvenen – köztük két újszülött is – belehaltak a nélkülözésbe. Gilleleje kikötőjében a falu lakosai a templom padlását javasolták a hajóra várakozó menekülteknek mint rejtőzködésre legalkalmasabb helyet. Bőségesen ellátták őket takaróval, meleg ruhával és élelemmel, de árulás miatt 70 menekültet a németek letartóztattak.

A németek előtte három évvel, 1940. április 9-én szállták meg Dániát. Harci cselekmények nem voltak, „békés megszállás” történt. A megszállás memoranduma garantálta a dán alkotmány érvényességét. A választott demokratikus kormány és X. Krisztián király is formálisan hivatalban maradt. A cél az volt, hogy „a békés megszállás” látszata fennmaradjon, és nagyobb katonai ráfordítás nélkül érvényesíteni tudják a német befolyást. A dánok pedig abban reménykedtek, hogy ily módon elejét vehetik a háború okozta pusztításnak és szenvedésnek.

A formális belpolitikai függetlenség alapján – a Németország által megszállt többi területtől eltérően – hosszú ideig nem hoztak zsidóellenes törvényeket. Bár az antiszemitizmus itt sem volt teljesen ismeretlen, de a megszállók tartottak attól, hogy a zsidóüldözés a dán lakosságból esetleg erős tiltakozást vált ki. A viszonylag gyenge dán antiszemitizmust több történész a dán zsidók erős asszimilációjával magyarázza. De ez nem teljesen igaz. A kb. 8000 Dániában élő zsidónak csak egy része asszimilálódott. A 17. és 18. században Németországból és Portugáliából emigrált zsidó családoknak már sokadik generációja élt Dániában. Sokan közülük fontos hivatalokat töltöttek be. De sok askenázi zsidó is élt itt, főként Koppenhágában, akik a 20. század elején Oroszországból, a pogromok elől menekültek, és sem a dán lakosságba, sem pedig a dán zsidó közösségekbe nem olvadtak be. Többnyire ortodox

Átkelés

nézeteket képviseltek, jiddisül beszéltek, a Kelet-Európában szokásos jiddis öltözetet hordták, és általában igen szerény körülmények között éltek. A német lerohanás idején, 1940-ben, még körülbelül 1500, a németek által megszállt területekről elmenekült zsidó élt Dániában.

Egy túlélő elbeszélése szerint a németek tervét megtudva, sok dán azonnal cselekedett. Segítettek, amiben csak tudtak: búvóhelyet szerezni, menekülési útvonalat találni. A kórházak és a templomok mind kiváló rejtekhelynek bizonyultak. A dánok még pénzt is gyűjtöttek a veszélyes tengeri úton kormányzó hajósoknak! A koncentrációs táborba hurcoltaknak segélycsomagokat küldtek. Az össznépi segítségnek köszönhetően a halálos áldozatok száma, az európai zsidóság veszteségeivel összevetve, csekély volt. A német zsidó népesség 33 százaléka, a francia zsidó népességnek minimum 20 százaléka, a holland zsidóság 84 százaléka halt meg az Endlösung következtében. Dániában ezzel szemben a zsidó lakosságnak több mint 90 százaléka megmenekült! A dánok demokráciaértelmezése szerint „...először is dánok voltunk, és csak utána következett az, hogy zsidók” – jelentette ki az egyik túlélő.

„Egy egész nép nagysága mutatkozott meg ezekben az időkben” – szögezi le Mose Bejski, aki később Izraelben a Legfelsőbb Bíróság bírája lett.

Több egyetemen még az oktatás is szünetelt, hogy a diákok segíthessenek az üldözötteknek. Tömegakció lett a spontán kezdeményezésből! Adolf Eichmann 1961-ben, a jeruzsálemi tárgyaláson, a múltra emlékezve, kijelentette: „Dánia több nehézséget okozott nekünk, mint az összes többi megszállt terület.”

A dán ellenállásnak a megszálló hatalommal szembeni erőfölénye mind a mai napig a dán demokratikus civil társadalom erejéről tanúskodik.

Benyó Marianna

www.spiegel.de/eines-tages-holocaust-verlebende-a-948301

Flucht und Rettung der dänischen Juden

http://www.zukunft-braucht-erinnerung.de/flucht-und-rettung-der-daenischen-juden

Rettung dänischer Juden

http://www.berliner-zeitung.de/rettung-daenischer-juden-am-freitagabend-darf-niemand-zu-hause-sein-3835494

FF4/03 60. Jahrestag der Rettung von dänischen Juden

http://www.friedenskooperatve.de/ff/ff03/4-53

VALLÁSI ROVAT

Mindenkinek kell Tórát tanulnia?

Olvasónk, *Dános Ágnes* írt a vallási rovatban 2016. május 15-én megjelent cikkel kapcsolatban, melyben Rásbiról és fiáról volt szó, akik 12 évet töltöttek egy barlangban a Tóra tanulásával. Vajon igazuk volt-e abban, hogy az egyszerű népet a tanulás elhanyagolásáért hibáztatták? Levele kapcsán két fő kérdés fogalmazódik meg. Az egyik, hogy a Tórából úgy tűnik ki, tanulmányozása csak a kohénok és a leviták kötelezettsége (vö. Mózes 5., 17:9). Hogyhogy ma azt látjuk, hogy nincsen ilyen „törzsi” megkülönböztetés? A másik, hogy a mai gyakorlat szerint a Tóra tanulmányozása minden zsidó férfi kötelezettsége. Tehát nemcsak törzsi megkülönböztetés nincs, hanem látszólag még az eltérő képességek alapján sem teszünk különbséget a Tóra tanulásának kötelezősége szempontjából. Noha csak kevesen lesznek rabbik, a vallásos iskolákban mégis a legbehatóbb mélységekig tanítják a törvényeket, és elvárják, hogy az iskola végeztével se fejeződjön be ez a tanulás. Olyannyira igaz ez, hogy a zsidóságban egyedülálló módon létezik a „bitul Torá”, időpazarlás fogalma, vagyis hogy egy zsidó ember sosem unatkozhat, mivel minden felszabaduló idejét a Tóra tanulására kell fordítania (Szánhedrin 99a). (Természetesen ebbe nem tartozik bele az, amikor azért pihenünk, hogy újabb energiával töltődjünk fel, melyet szintén a Teremtő szolgálatára akarunk fordítani.) Mi az értelme, lényege ennek a tanulásnak, micsoda munkamegosztás ez, ahol mindenkinek tanulnia kell?

Az első kérdés megválaszolása lényegesen könnyebb. A zsidó népet hagyományosan az Örökkévaló „seregéhez” szokták hasonlítani, ahol minden egyes csoportnak megvan a maga speciális szerepe. Mint egy tényleges hadseregben, ahol más a feladatuk az utászoknak, a gyalogosoknak, a rádiósoknak, a repülősöknek stb. Ennek a gondolatnak felelt meg a nép törzsi szerveződése az ősi időktől kezdve, így Mózes korában a kohénok, a leviták kapták meg a tanítói szerepet. De már maga a fentebb hivatkozott mondat is sugallja, hogy ez idővel változik, hiszen úgy áll a szövegben: „a bíró, aki lesz abban az időben” (Mózes 5., 17:9). És valóban, Mózes után néhány nemzedékkel már találunk számos nagy törvénytanítót, akik nem ezekből a törzsekből származnak. Maimonidész (1135–1204) ezt már kimondottan úgy fogalmazza meg, hogy nemcsak a leviták szentelhetik magukat a Teremtőnek, hanem bárki a világon (Misné Torá, Hilchot Smitá veJovél 11:13). A csoportonkénti „munkamegosztás” egyébként mind a mai napig jellemző a zsidóságban, noha már nem a 12 származási törzs alapján, hanem a különböző hagyományok és vezető egyéniségek értékei mentén. Így ma is van olyan csoport, ahol jobban megjelenik a Tóra tanulása mint különösen hangsúlyos feladat, de az általános kötelezettséget minden más csoport is elismeri és magára veszi (természetesen csak azokról a csoportokról beszélek, melyek a vallási előírásokat egyébként is kötelező érvényűnek tartják). Összefoglalva: a kohaniták, leviták Tóra-tanulásának jelentősége a tórai időben azt mutatja, hogy a zsidó népben minden feladatra, micvére megvannak a jobban és a kevésbé szakosodott „csoportok”.

Ennek a válasznak az ismeretében még erősebb a második kérdés: ha adott a Tóra-tanulással legtökéletesebb módon foglalkozó csoport a zsidóságon belül, akkor vajon mi a Tóra-tanulás célja bárki más számára, aki nem tagja ennek a csoportnak? Az egyszerű embereknek miért van megparancsolva, hogy tanuljanak? Mindig, amikor a micvák értelmét kérdezzük, adhatjuk azt a választ, hogy azért kell ezt csinálni, mert a Teremtő ezt parancsolta. Ebben az esetben azonban ez a válasz nem elfogadható, mivel maga a tanulás miléntje is nagyban függ attól, hogy miért fontos tanulnunk.

Rabbi Samson Raphael Hirsch (1808–1888) szavaival élve: más népeknél az emberek alkotják a törvényeket, a zsidóságban azonban a Törvény alkotja az embereket. Megjegyzem, ez a kijelentés nem negatívan beszél a többi népről; hiszen számukra a törvények alkotása kötelezettség, mivel a bíróságok felállítása egyike a Noé fiainak átadott 7 parancsolatnak. A mi törvényünknek a célja viszont nem csak az, hogy igazságos bíráskodást és a vallási előírások részletes betartását biztosítsa. A Tóra tanulmányozása az emberi lelket táplálja. Az, hogy emberként kiteljesedjünk, elérjük azt a magas minőséget, amire a Teremtő szánt minket, úgy érhető el, ha az Ő tanítását hallgatjuk. Ezért hasonlította Mózes a Tórát az esővízhez (Mózes 5., 32:2), mert ahogyan az esővíz öntözi a földet, és kinő az a mag, ami el van vetve a talajban, úgy a Tóra tanulása által is a saját magunkban meglévő személyiség fog kifejlődni.

Emiatt van az, hogy ha emberek egy csoportja ugyanazt a könyvet vagy elméletet tanulmányozza, azt várjuk tőlük, hogy a viselkedésük közelítsen egymáshoz, mert a szöveg valami közös dologra tanítja meg őket. Ezzel szemben a Tóra tanulói mindnyájan különböznek. Ha én tanulni fogom a Tórát, nem olyan leszek, mint amilyenek a rabbik általában (mivelhogy nincs is ilyen fogalom, hogy a rabbik általában), hanem olyan leszek, amilyennek lennem kell az alapján, amilyen tulajdonságokkal születtem.

Sok megértési nehézség ebben a témában abból adódik, hogy – a világban megszokott fogalmaink alapján – hajlamosak vagyunk a Tórára törvényként, kötelezettségként tekinteni. A Tóra szó jelentése valójában: tanítás. A közös nevező a tanításban és a kötelezettségben az, hogy mindkettő útmutatás. Ha valaki ad nekem egy jó tanácsot, hogy hogyan vezessem az életemet, akkor azt nem kötelező betartanom, de ha az a valaki nagyon jól ismeri a helyzetemet, akkor bolondság lenne nem betartanom. Ilyen értelemben a logika szerint igenis kötelezettségem, hogy betartsam az útmutatást. A Tóra is ebben az értelemben törvény és kötelezettség. Mivel a Teremtőnk adta útmutatásként, aki a lehető legjobban tudja, hogy mire van szükségünk, kötelezettségünk betartani, megérteni és tanulmányozni.

Szántó-Várnagy Binjomin
binjomin.hu

Olasz fagylaltos a Világ Igazai között

A Világ Igazai között van az az olasz fagylaltos, aki zsidókat mentett Budapesten a vészkorszak idején. Francesco Tirelli, akinek fagylaltozója volt a második világháború idején a budapesti Király utcában, sok üldözött zsidót bújtatott, ellátta őket élelemmel. A túlélők keresik leszármazottait, hogy kinyilvánítsák hálájukat, megmentőjük emléke előtt tisztelegve.

Egy olasz tulajdonos által működtetett fagyizó 1944-ben a reményt jelentette Budapesten az üldözés elől menekülő zsidóknak. Az üzlet mögötti helyiségben sok ember rejtőzött, hála a tulajdonos bátorságának.

Francesco Tirelli (1898–1954) az olaszországi Emilia-Romagna tartományból, Campagnola Emilia településről származott. Giorgio Perlascához hasonlóan budapesti embermentő tevékenységéért 2008 óta a Világ Igazai között tartja számon a jeruzsálemi Jad Vasem intézet.

A túlélők, köztük a Jeruzsálemben élő *Chaim Meyer,* ma is keresik Francesco Tirelli utódait, hogy kinyilvánítsák hálájukat, megmentőjük emléke előtt tisztelegve – ahogyan a Jad Vasem intézet is, amelynek célja, hogy nyilvánosan is elismerésben részesítse ezt a különleges embert, akinek a vészkorszak utáni, viszontagságos élettörténete Oskar Schindlerére emlékeztet. Meyer az Izraelben élő olaszok bizottságának ügyvédjéhez, *Beniamino Lazarhoz* fordult, hogy kérje a tel-avivi olasz nagykövetséget, kutassa fel Francesco Tirelli leszármazottait, mert szeretnék kifejezni köszönetüket.

Az olasz ANSA hírügynökség egyelőre annyi információval rendelkezik, hogy egyik fia, *Elio Tirelli* Olaszországban él, Piacenza városának körzetében. Megpróbálták elérni a település polgármesterén keresztül, de – ahogyan már néhány évvel ezelőtt is – nem sikerült, a férfi elutasította, hogy édesapjáról nyilatkozzon.

Francesco Tirelli történetét először 2014-ben írta meg egy Campagnola Emiliában élő tanár, *Angiolino Catellani*. A Ricerche Storiche (Történelmi Kutatások) című folyóiratban jelent meg a tanulmánya, amelyben igyekezett rekonstruálni a Tirellivel kapcsolatos, 1944-es budapesti eseményeket. A Jad Vasem intézeten keresztül túlélők tanúskodtak a történtekről. A tanulmányból kiderül, hogy Tirelli – családját maga mögött hagyva – Budapestre költözött a háború alatt, ahol egy kis fagylaltozót nyitott. Amikor erősödött az antiszemita üldözés, s 1944 májusától elindultak a vonatok a magyar zsidókkal Auschwitzba, a fagyizóból búvóhely lett. Először csak néhány embert rejtett el a tulajdonos, aztán egyre többet. A Jad Vasem intézet által készített jelentésből – amelyet Catellani is felhasznált – kiderül, hogy Tirelli a fagyizón kívül más házakban is alakított ki menedéket. Tizenöt–húsz embert az üzlete hátsó helyiségében bújtatott el, a raktár polcain aludtak. Sokakat más épületekben helyezett el. A jelentés szerint a fagylaltos mindennap végiglátogatta védenceit ezekben a házakban, élelmiszert vitt nekik, és gondoskodott egészségügyi ellátásukról is.

Chana Hedwig Heilbrun – aki hatéves volt 1944-ben – az elsők között volt, akik a háború végét követően kezdeményezték Tirelli tevékenységének elismerését. Chaim Meyerrel együtt tanúskodott a Jad Vasem intézetnek arról is, hogy Tirelli hamis útleveleket szerzett a menedékházakban bújtatott üldözötteknek. Heilbrun – aki Tirellit is „apának” hívta – elmesélte, hogy a fagylaltost egyszer édesapjával együtt megállították az utcán a nyilaskeresztesek. Életveszélybe sodorhatta volna őket ez a helyzet, és a többi bújtatott üldözöttet is, ám Tirelli merészen olasz honfitársaként mutatta be Chana édesapját, így elengedték őket.

Tirelli a háború végével elvesztette a kapcsolatot zsidó ismerőseivel. Visszatért Olaszországba, aztán kivándorolt Svájcba, ahol rosszul ment az üzlet, és börtönben is ült. 1954-ben halt meg Genfben.

Chana Hedwig Heilbrun az olasz külügyminisztériumon keresztül már 2001-ben megpróbálta elérni „apukája” leszármazottait, de nem járt sikerrel. Idén Chaim Meyer újra kezdeményezte a tel-avivi nagykövetségnél, hogy kutassák fel a szálakat. Szeretne köszönetet mondani a gyermekein keresztül Tirellinek, aki 1944-ben megmentette az életét.

(Forrás: Sanfrancescopatronoditalia. it)

Magyar Kurír (tzs)

A Mensch a toleranciáért

A Mensch Alapítvány célja egyebek mellett olyan toleráns társadalmi értékrend, demokratikus történelmi tudat formálása, amely értékeli, tiszteletben tartja a kisebbségek és a felekezetek jogait, elítéli a sovinizmus, a rasszizmus, az idegengyűlölet, valamint a gyűlöletkeltés valamennyi megnyilvánulását.

Idén a Goldmark Terem adott otthont a díjak átadásának, a kitüntetettek méltatásának. Nagy érdeklődés mellett zajlott az esemény, az első sorban foglalt helyet például *Heller Ágnes, Ungvári Tamás,* ott volt *Fahidi Éva, Deutsch Gábor* (ORZSE), a Mazsike első embere és még sok-sok ismerős arc, a kultúra, a zene művelői, szimpatizánsai, kiválóságai.

Geiger András, az alapítvány megálmodója és létrehozója köszöntötte a vendégeket, majd Kertész Imrére emlékezve filmrészlet jelent meg a kivetítőn, eközben *Pajor Tamás* szerzeményét, a „Rosenberg Dani" dalt hallhatták a jelenlévők.

Heisler András, Röhrig Géza, Geiger András és Benedek István Gábor
Fotó: Szentgyörgyi Ákos

Heisler András a díjazottakról

A Mazsihisz elnökének köszöntőjéből idézünk.

Benedek István Gábor, Esterházy Péter és *Röhrig Géza.* Három életút, három nem vagy csak nehezen összehasonlítható életpálya, melyet talán egy dolog köt össze szorosan: az elvitathatatlan tehetség és az értékek iránti elkötelezettség. És talán még valami. Alkotásaik mindig a gyűlölet ellen szólnak.

BIG novelláinak és könyveinek szereplői soha nem gyűlölnek.

Bonyolult lelkületűek, árnyaltan megrajzoltak, vannak közöttük jók s rosszak, de gyűlölettel szinte soha nem találkozhatunk írásaiban. Aki elolvassa BIG valamelyik novelláját vagy regényét, legyen bármilyen előítéletes a zsidósággal szemben, az olvasás idejére legalább megismeri és megszereti az igazi zsidókat. Neki sikerült humanizálni az eszményi zsidót. Családi múltja és egész élete erre predesztinálja. Családtagjai és talán ő maga is hőse lehetne akár egy Malamud- vagy egy Singer-regénynek. BIG a maga életművével íróként is illeszkedhet ebbe a sorba.

Esterházy a magyar nyelv játékos zsonglőreként hihetetlenül tiszta eszközökkel képes megrajzolni hőseit úgy, hogy közben cseppet sem próbálja leegyszerűsíteni azokat. Harmonia caelestisében fájdalmas időszerűsége van annak az anekdotának, melynek hőse a kurucok kérdésére, „Mi vagy?", a „labanc" szót válaszolja, majd a labancok kérdésére „kuruc"-ot mond. Mindkét alkalommal derekasan elverik. Amikor harmadszor is katonákkal találkozik, már az adjonisten előtt így kiált: „Ne is kérdezzetek, csak üssetek!"

Esterházy munkáival megtette azt, amivel a magyar társadalom zöme máig adós: szembenézett a múlttal, csodálatos saját formanyelvén, szórakoztatóan és a legmagasabb irodalmi fokon választotta el műveiben a jót a gonosztól. Nem emelt érdemtelenül piedesztálra sem rokont, sem kortársat, de volt szeme észrevenni az emberekben rejlő értékeket.

Röhrig Géza neve itthon a filmeseknek és a filmrajongóknak mond a legtöbbet. A 48 éves író, költő, egyszersmind tanár, ma világsztár. A Saul fia című filmnek a főszereplője, bár Géza cseppet sem tipikus sztáralkat. Kalandos, küzdelmes, fájdalmas élete volt. Sokak szerint üstökösként tűnt fel, akik ismerik, mind azt mondják, hogy intellektusa, versei, írásai alapján régóta fénylő csillag.

Tudják, a nemzetközi zsidó konferenciákon mostanában szinte minden alkalommal szóba kerül a „hate speech", magyarul gyűlöletbeszéd. Mi pontosan tudjuk, a gyűlölet olyan, mint a vírus: a társadalom egyik csoportjáról szinte észrevétlenül képes átvándorolni a másikra. Ugye emlékszünk, mikor a századforduló elején még „csak" a jöttment galíciai zsidók kirekesztését hirdették egyes antiszemita politikusok. Néhány évvel később már az egész zsidóság kifosztásának és elpusztításának államilag támogatott programjával kellett szembesülni. A gyűlöletet ezért soha nem szabad elfogadnunk, s kitüntetettjeink életútja pontosan ezt mutatja. Ők hárman talán még a gyűlöletet sem képesek gyűlölni.

A köszöntő elhangzását követően *Kárpáti Éva* festőművész adott át a Mazsihisz elnökének egy Schweitzer József-portrét. Az alkotás, mondta Heisler András, méltó helyre kerül majd!

A színpadon a Sabbathsong együttes, ők az egész program során mindig a legmegfelelőbb dalt kiválasztva zenéltek, énekeltek.

Esterházy Péter

Szöllősy Judit egyetemi tanár és műfordító Esterházy Péter Kossuth-díjas írót, publicistát méltatta, a kitüntetést az írónak személyesen ő adja majd át, mivel a díjazott sajnos nem lehetett jelen az ünnepségen.

A laudációból olvashatnak részleteket.

Ahhoz, hogy valaki igazi Mensch legyen, nem kell siker, vagyon, státusz. Ganze macher – ez nem szükségeltetik. Szükségeltetik viszont a SZABADSÁG. Hogy az illető szabad ember legyen. És most nem csak az orosz csapatokra gondolok, a szovjet parancsnok tenyészbika-nyakára Orosz István híres 1990-es plakátján, vagy a mindenkori kormányok viselt dolgaira. A szabadság, amire én gondolok, ha az ember birtokolja, képessé teszi, sőt készteti őt az elfogulatlan TISZTÁNLÁTÁSRA. Hogy lássa, ami van, és nem amit látni szeretne vagy illene. Az őt körülvevő mélységesen izgalmas élet érdekli – a saját élete és a mások élete –, érdekli az IGAZSÁG. Hogy tulajdonképpen milyen is ez a világ valójában. Na ja, és az ISTEN! Keresi az Istent, de még inkább a természetét, a mibenlétét, a szándékát fürkészi lankadatlanul. Továbbá az Istent nem odakint vagy odafent vagy odaát keresi, hanem az embert körülvevő világban, annak működésében. Magában az emberben. Különben is, az Úrról mindig az ember jut eszébe. Az Urat leginkább az emberi létről faggatja, mert valljuk be, az Urat önmagáról vajmi körülményes volna faggatni. Ez a faggatás is bizonyítja, hogy alanyunk egy igazi Mensch.

És most következik a magánvéleményem, tudniillik hogy mindezt minden könyvében, cikkében, színdarabjában, beszédében, előadásában és rövid eszmefuttatásában – lásd: Élet és Irodalom – JÁTÉKOS DERŰVEL teszi. Alanyunk, EP, nemcsak az egyetlen igazán szabad ember, akit ismerek, de az egyetlen, akiben ennyi játékosság és derű honol. Mert játékkedv és derű nélkül ilyen szinten ennyire tehetségesnek lenni, ilyen nagyot alkotni aligha lehetséges. Esterházy Péter játékos derűjét Istenbizonyítéknak is tekinthetnénk, ha mernénk. (Különben én személy szerint merem.) Alanyunk a 20. század és jelenkorunk nagy filozófus játékosa. Vagy még inkább: játékos filozófusa. Mint Shakespeare. Mint Cervantes. Vagy Mozart. Gondolom, da Vinci is ilyen derűs, játékos kedvű ember lehetett, bár őrá már csak halványan emlékszem. És persze Picasso! (Lábjegyzet: Freud nem ilyen volt. Sajnos.)

BIG

Benedek István írót, „Aranytollas" újságírót gyermekkori jó barátja, Fazekas Lajos filmrendező méltatta.

Benedek István Gábor az anyanyelvén kívül semmilyen más nyelven nem beszél, érteni éppen érteget tótul (tótkomlósi származású, sőt díszpolgára a városának), egy pár szót svédül, kicsit jiddisül, héberül (Scheiber-tanítvány volt a rabbiszemináriumban) – viszont fényesen, remekül, példátlanul magas szinten beszél és főleg ír magyarul! Olyan pompás dialektust, amely szókincsében, hangsúlyaiban, szórendjében és gondolkodásmódjában megkülönbözteti, de hozzá is köti a hagyományos magyar irodalmi nyelvhez, ily módon képviselve a magyar irodalom zsidó dialektusát – véleményem szerint tehát egyes-egyedül.

BIG jövőre nyolcvanéves. Néha kicsit beteg, néha kicsit rossz a kedve, amúgy alkotóereje teljében lévő ifjú ember, szóval szeretetre méltó, kedves férfiember, aki bájos és nagyszerű felesége, Köves Hajnalka kezét fogva, csudálatos tervekkel teli néz elébe a jövendő kihívásainak. Talán annyit még, hogy nekem éppen hatvan éve a legjobb barátom. Segítsen neki ez a mai szép kitüntetés is hosszú, boldog, alkotó életet élni... bis hundert und zwanzig!

A díjazott lépett a mikrofonhoz, és saját élete történetének meghatározó, bergen-belseni „élményét" osztotta meg a közönséggel, majd beszélt arról is, miért, mikor és hol neveztek el utcát Ausztriában édesanyjáról.

Sötétbe borult a terem, a Saul fia filmből láthattunk részleteket, majd a Sabbathsong a Schindler listája főcímzenéjét játszotta.

Röhrig Géza (költő és Kossuth-díjas színművész) méltatását *Szántó T. Gábor* olvasta fel.

A díjazott egyik izraeli benyomását mesélte el, melynek konklúziója: „Ha méltó lennék erre, megáldanám a magyarországi zsidóságot, bátorság, képesség legyen a tökéletesség meglátásához."

Szentgyörgyi Ákos, aki az egész program során fotózta a vissza nem térő pillanatokat, még csinált néhány képet... a zenészek játszottak, a kidussütemények elfogytak...

Szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik munkámat segítették, támogatták.

–gáljuli–

Konferencia Tihanyban

Idén harmadik alkalommal szervezett vallásközi konferenciát az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága (UMNB) és az EMMI Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága a Tihanyi Bencés Apátságban. Az idei találkozó a Közös gondolkodás a jövőnkről – Konferencia az ember és környezete egységéről címet viselte.

A korábbi tihanyi konferenciák hagyományait megtartva, nemcsak a különböző egyházak képviselői vettek részt a találkozón, de a témában jártas szakértők is előadásokat tartottak és kifejtették álláspontjukat. A bevezető előadást *Körösi Csaba,* a Köztársasági Elnöki Hivatal Környezeti Fenntarthatóság Igazgatóságának vezetője tartotta.

Heisler András: az egyházak felelőssége óriási

Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere arról beszélt, meghatározó a jövő szempontjából, hogy a keresztény értékrend „élő erőforrás maradjon" Európában. Az egyház részéről felmerülő morális igény, hogy „azok legyünk, akik vagyunk", hiszen így válhatunk szabad, alkotó nemzetté. A miniszter szólt arról is, hogy az ember globális felelőssége elsősorban abban áll, hogy a saját nemzete boldogulását szem előtt tartva, mindent megtegyen a közösség boldogulásáért, s mindezt úgy, hogy más közösségek boldogulását ne veszélyeztesse, és anélkül, hogy elfogyasztaná a környezeti erőforrásokat a következő nemzedék elől.

Réthelyi Miklós, az UMNB elnöke köszöntőjében kiemelte, hogy a hívő emberek kulcsszerepet játszhatnak az Agenda 2030 által meghatározott célok megvalósításában. Ahogy fogalmazott: „Mi vagyunk az első nemzedék, mely felszámolhatja a szegénységet, és az utolsó, mely még megmentheti a Földet."

A Mazsihisz nevében *Heisler András* elnök a körültekintő közösségi innovációról tartott gondolatébresztő előadást, *Róna Tamás,* az Alföldi Régió vezető rabbija pedig tórai történeteken keresztül kínált megoldási lehetőségeket a jelenkor kihívásaira. *Frölich Róbert* országos főrabbi is részt vett az eseményen, jelezve a zsidó–keresztény párbeszéd fontosságát. A konferencia zárónyilatkozat elfogadásával ért véget.

Az alábbiakban Heisler Andrásnak az eseményen elhangzott beszédéből közlünk részletet:

„Meggyőződésem, hogy a világban tapasztalható társadalmi-környezeti válság leküzdése, a fenntartható fejlődés biztosítása nem kizárólag a technokrácia feladata. Minden jelentős egyházi szervezetnek felelőssége van abban, hogy az emberiség legnagyobb kihívásaira megfelelő válaszok szülessenek. Ehhez azonban innovációk kellenek.

Az egyházaknak és különösen az évezredek során sok súlyos belső szabályt vagy korlátot felállító történelmi egyházaknak és felekezeteknek a felelőssége óriási. Ha nem tudunk olyan újításokat képviselni, melyek tradícióinkkal vagy törvényeinkkel megférnek, de a társadalom nagyobb rétegére történő hatást képesek biztosítani, akkor nem lesz sikeres a válságból való kilábalás.

A Nostra Aetate nyilatkozat vagy az ortodox rabbik nemrégen napvilágot látott állásfoglalása a kereszténységgel való kapcsolat tárgyában valódi előremutató gondolatok. Mindnyájunk feladata, hogy e történelmi jelentőségű nyilatkozatok tartalmát és jelentőségét meg- és elismertessük a társadalommal."

Okkal háborognak a német zsidók

Tömeggyilkosok „relikviáinak" árverése

Felháborította a németországi zsidó közösséget a Hitler és Göring személyes tárgyaiból, köztük utóbbi alsóneműjéből tervezett árverés, de a hatóságok tehetetlennek mondják magukat az ügyben.

A Németországi Zsidók Központi Tanácsa értetlenségét fejezte ki. *Josef Schuster,* a tanács elnöke botrányosnak és gyomorforgatónak nevezte a náci vezérek személyes tárgyaiból tartandó árverést, és úgy vélte, „az efféle tárgyak múzeumokba vagy archívumokba valók, nem arra, hogy hasznot hozó kereskedelmet folytassanak velük".

A müncheni és észak-bajorországi zsidó hitközség elnöke, *Charlotte Knobloch* a tervezett árverés jogi vizsgálatát követelte. Szerinte az aukció nemcsak ízléstelen, hanem felveti a múlt kétes feldolgozásának kérdését is.

Az államügyészség szerint nem történtek jogi lépések az ügyben. *Dieter Reiter,* München szociáldemokrata főpolgármestere felszólította az aukciósházat, hogy önként álljon el az árveréstől, és legyen tudatában annak, mekkora felelősséggel jár efféle „relikviák" árverésre bocsátása.

Reiter már 2014-ben is hiába szólította fel a szervezőt, hogy álljon el egy hasonló aukciótól, vagy legalább garantálja, hogy az elárverezett tárgyakat ne használják fel a nácizmus népszerűsítésére.

A bajor igazságügy-minisztérium szerint a törvény bünteti ugyan az alkotmányellenes, köztük a náci szervezeteket idéző tárgyak terjesztését és nyilvános felhasználását, az ilyen tárgyak puszta birtoklása vagy megvásárlása a terjesztés szándéka nélkül azonban nem büntethető.

A Hermann Historica müncheni aukciósház írásos közleményt tett közzé arról, hogy szigorúan elutasít mindenféle nemzetiszocialista vagy náci eszmét, és az árveréssel „csak a tudományt akarja szolgálni".

Az aukciósház egyébként nem hajlandó válaszolni semmiféle kérdésre az árveréssel kapcsolatban, és az eladásra kínált tételek katalógusát csak jelszóval rendelkező ügyfelei tekinthetik meg az interneten.

Olyan tárgyak kerülnek kalapács alá, mint Hitler több röntgenfelvétele, egy pár zoknija, több nyakkendője és szalvétája, az ebadó befizetéséről szóló igazolás, Göring egyik XXL-es alsónadrágja és az a ciántartója, amelynek segítségével kivégzése előtt megmérgezte magát.

A Hermann Historica szerint a tárgyak John K. Lattimer, a nürnbergi perben a vádlottak egészségügyi ellátásáért felelős amerikai orvos gyűjteményéből származnak, a kollekciót állítólag Lattimer lánya bocsátotta az aukciósház rendelkezésére.

InfoRádió / MTI

IZRAELI SZÍNES

Tóracsempész nők

Újhold idején csempészett be A Fal Asszonyai nevű szervezet egy tórát a Siratófal női részlegéhez, hogy felolvashassanak belőle, és ezzel megszegték az ortodox rabbinátus Fallal kapcsolatos előírásait. A rendőrség szerint ez rendzavarásnak minősül, ezért őrizetbe vették, órákon át fogva tartották és kihallgatták a szervezet vezetőjét, *Lesley Sachsot.*

A Siratófal rabbija, *Smuél Rabinovitch* szerint a tóratekercs ruha alatti becsempészése „provokáció" volt és „istenkáromlás", a tóra megszentségtelenítésének kísérlete, amely miatt böjtölni is fog.

„A zsidó emberek nemzedékek során át életüket adták azért, hogy megőrizzék a tóra szentségét és méltóságát, de A Fal Asszonyainak, úgy tűnik, a nők jogai fontosabbak ennél" – mondta Rabinovitch.

Sachs ügyvédje és a nem ortodox irányzatok izraeli képviselői szerint a rendőrség lépése törvénytelen volt és botrányos.

Az izraeli reformzsidóság vezetője, *Gilád Kariv* leszögezte az eset kapcsán, hogy a nők éppen úgy fognak Izraelben tórát olvasni és tálitot viselni, ahogy részt vesznek a választásokon és szolgálnak a hadseregben is, és ezt sem a rendőrség, sem a Fal rabbija nem fogja tudni megakadályozni, csak megerősítik őket elszántságukban.

A konzervatív mozgalom úgy látja, hogy az izraeli rendőrség ismét a Siratófal rabbijának és nem a jog előírásainak engedelmeskedett, és emlékeztettek rá, hogy bírósági döntés szerint a rabbi nem írhatja elő, ki viselhet tálitot a Falnál, és a rendőrség hibázott, amikor ezért őrizetbe vett nőket a múltban. Szerintük értelemszerűen ugyanez vonatkozik a tóratekercsekre is.

Más mint kétezer éves ezüstpénzeket találtak

Az Izrael közepén fekvő Modiin nevű városban egy új lakónegyed építésének megkezdése előtt a szokásos feltárások során a régészek egy kétezer évvel ezelőtti mezőgazdasági birtokot és mellette egy sziklahasadékban a Hasmóneus-uralkodók korából származó 16 darab 2150 éves ezüstpénzt találtak – értesült a ynet, a Jediót Ahronót című újság honlapja.

A szakemberek szerint a pénzek egy birtokon dolgozó zsidó tulajdonát képezhették, aki elrejtette őket. A ma Libanonhoz tartozó Türoszban készült ezüst pénzérméken az i. e. második és első században élt VII. Antiokhosz szeleukida uralkodó és bátyja, II. Démétriosz képmását örökítették meg.

Az ezüstkincs mellett az ásatás más részein bronzérméket is találtak, amelyeken a térségben i. e. 110-től 63-ig uralkodó zsidó Makkabeus-dinasztia tagjait, Júda, Jonatán, Johanán és Mátitjahu arcképét ábrázolták.

A régészek feltárták a korabeli mezőgazdasági birtok részeit: az egykori család tagjai a dombok tetejére olajfákat és szőlőt ültettek, a völgyekben gabonát termesztettek. Erről tanúskodik a környéken sziklákba vájt több tucat szőlőprés is.

A birtokon lévő lakóépület megerősített falai arra utalnak, hogy tartottak a környéken garázdálkodó vándoroktól. Az egykori lakók részt vehettek a rómaiak elleni első, i. sz. 66-ban kitört felkelésben, ugyanis valószínűleg a harcok miatt hatalmas kövekkel erősítették meg a külső falakat, és föld alatti búvóhelyeket is építettek maguknak, amelyek egyikéhez egy rituális fürdőből vezetett a lejárat. A mikve melletti rejtekhelyen az i. sz. 132-ben kitört Bár Kochba-felkelés idejéből származó tárgyakat találtak.

A leleteket nem múzeumban helyezik el, hanem egy régészeti parkot fognak létrehozni számukra az új lakónegyed közepén – közölte a lappal az Izraeli Régészeti Hatóság.

Már Izraelben az Iszlám Állam?

Az Iszlám Állam inspirálta azt a 31 éves izraeli arab fiatalembert, aki a múlt hónapban tüzet nyitott egy tel-avivi belvárosi bár vendégeire – erősítette meg a Sin Bét izraeli belbiztonsági szolgálat.

Ez az első alkalom, hogy a Sin Bét közvetlen kapcsolódást állapít meg az Iszlám Állam és egy izraeli merénylő között.

A január l-jén Tel-Aviv egyik bárjánál végrehajtott fegyveres támadásban ketten meghaltak és tízen megsebesültek. Egy szemtanú beszámolója szerint a zsúfolt bár üvegfala előtt megállt egy harminc év körüli, fekete hajú férfi, elővette fegyverét, majd lőni kezdte a bent tartózkodókat. Ezt követően elmenekült a helyszínről. A biztonsági kamerák felvételei alapján apja által azonosított elkövetőt, Nasat Milhemet a hatóságok egyhetes hajtóvadászat után tűzharcban agyonlőtték.

Az izraeli belbiztonsági szolgálat egyik munkatársa azt mondta, hogy a merénylő a támadás után olyan feliratot függesztett ki a bárban, amelyen a Daesh rövidítés, az Iszlám Állam másik megnevezésének arab betűszava volt olvasható.

Korábbi videofelvételeken Milhem arra szólította fel a keresztényeket, hogy térjenek át az iszlámra, vagy a zsidókat és síita muszlimokat szidalmazta.

A tel-avivi lövöldözőt 2007-ben egyszer már ötéves börtönbüntetésre ítélték, mert megtámadott egy katonát, és megpróbálta elvenni a fegyverét. Ügyvédje szerint nem volt beszámítható, a helyi médiában nyilatkozó rokonai és ismerősei szerint pedig gondolkozását alapvetően meghatározta, hogy egy rendőr 2006-ban lelőtte szeretett unokatestvérét.

atv.hu/MTI

Ez a világ legbiztonságosabb repülőtere

Több mint 40 ország szakértői érkeznek a jövő hónapban az izraeli Ben Gurion repülőtérre, hogy megtudják: mivel nyerte el a légikikötő a világ legbiztonságosabbja címet. Nem csak azzal, hogy ott gondosan átvizsgálnak jóval a felszállás előtt minden utast, gépet és reptéri alkalmazottat – adta hírül a CNN.

Az amerikai hírtelevízió újságírója azzal kezdte riportját, hogy nem tudhatjuk meg, melyek is a biztonsági ellenőrzés részei – hisz ezek titkossága is a biztonsági protokoll része. Azt viszont elárulta, hogy ő maga három különböző ellenőrzésen esett át, amíg bejutott a nemzetközi terminálra.

Ezzel azonban nemcsak az Izraelből induló, hanem az oda érkező gépek utasai, pilótái és légiutas-kísérői is így vannak. Már jóval azelőtt alaposan ellenőrzik őket, mielőtt belépnének az izraeli légtérbe. A biztonsági műveleti központ napi 24 órában, heti hét napon át folyamatosan működik a Ben Gurionon.

Minden percben nagy a nyomás: semmilyen rendkívüli esemény nem marad figyelem nélkül. Nincs helye hibának. Ha le kellene zárni a repteret, Izrael légi úton megközelíthetetlenné válna. Erre egyébként majdnem volt is példa 2014 nyarán, amikor a Ben Gurionra kilőtt Hamász-rakéták miatt a külföldi légitársaságok néhány napig elkerülték Izraelt.

De még a legszigorúbb biztonsági intézkedéseken is szigorítanak olyan aggasztó események után, mint amilyenek a párizsi és brüsszeli terrortámadások voltak, vagy az EgyptAir gépének lezuhanása.

Legutóbb februárban adott ki új irányelveket a Ben Gurion repülőtér az oda repülő légitársaságoknak. Ahogy *Salom Dolev,* a légikikötő biztonsági szakértője elmondta, ma nem az utasok jelentik az egyetlen fenyegetést, a kör kiterjed az alkalmazottakra is. Azok a bennfentesek, akik ott dolgoznak, vagy éppen az üdülőhelyeken segítenek a vendégeknek, ugyanúgy hozzáférhetnek a csomagokhoz, mint a legénység tagjai. És akkor még nem beszéltünk az öngyilkos pilótákról, akik a 90-es évek elején jelentek meg. Szóval van mire figyelni, és ezt meg is teszik. Ezért látogatnak rendszeresen tapasztalatszerzésre külföldi szakértők a Ben Gurionra.

globoport.hu / Karakai Ildikó

Újra téma a halálbüntetés

Újra a viták középpontjába került a halálbüntetés kérdése Izraelben a most zajló politikai változásokkal összefüggésben.

A frissen felesküdött hadügyminiszter, *Avigdor Liberman* ugyanis azzal a feltétellel csatlakozott a kormánykoalícióhoz, hogy a Parlament szabályozza újra a halálbüntetés kérdését Izraelben, ahol 54 éve nem hajtottak végre és két évtizede nem is szabtak ki halálos ítéletet.

Liberman kormánykoalícióba belépő pártja, a Yisrael Beiteinu a csatlakozási tárgyalások során tért vissza a már a tavalyi választásokon is népszerűsített javaslatához, hogy a terrorcselekmények elkövetőire halálbüntetést is kiszabhassanak a bíróságok.

A felek végül abban egyeztek meg, hogy a katonai bíróságok számára valamivel egyszerűbbé teszik, hogy halálos ítéletet hozhassanak. Szándékuk szerint nem kell majd hozzá az eljáró bíróság összes tagjának egyetértése, elég lesz, ha a többségük támogatja.

Liberman: Vissza a halálbüntetést!

Az országban ugyanis 1954 óta egyszerű büntetőügyekben nem lehet a legsúlyosabb büntetést kiszabni, csak háborús vagy emberiességellenes bűncselekményekre, népirtásra stb. alkalmazható. Az egyetlen polgári bíróság által meghozott és végrehajtott halálos ítélet Adolf Eichmanné volt 1962-ben. Előtte – az állam fennállása óta – csak egyetlen embert, a rögtönítélő katonai bíróság által elítélt 44 éves zsidó tisztet, Meir Tobianskit végezték ki kémkedésért 1948-ban, nem sokkal később azonban rehabilitálták, és teljes katonai pompával temették újra – a vizsgálatot özvegye kérésére újították fel.

A 90-es évek közepe óta nem egyszerűen nem hajtanak végre, de – bár az elvi lehetőség fennállna – a katonai bíróságok nem is hoznak halálos ítéleteket, és a katonai ügyészek sem kérnek ilyet egyetlen súlyos bűnökben vétkes vádlott fejére sem: jogilag létezik, de gyakorlatilag nincs halálbüntetés az országban.

A halálbüntetés kiszabására egyedül jogosult katonai bíróság nem illetékes izraeli állampolgársággal rendelkező személyek esetleges terrorcselekményeinek elbírálásában, ezért a halálbüntetés kiszabását némileg megkönnyítő módosítás – ha valóban megszavazzák – csak az izraeli állampolgársággal nem rendelkező ciszjordániai arab népességre fog vonatkozni, vagyis izraeli kritikusai szerint az etnikai diszkrimináció veszélyét is magában hordozhatja a lépés. Amennyiben a katonai ügyészség gyakorlata változatlan marad, és továbbra sem kérnek halálos ítéletet senki fejére, úgy a jogszabályváltozásnak nem lesz különösebb gyakorlati jelentősége.

Rabbi Sájele Steiner és a bodrogkeresztúri zsidók

Csodarabbi

Méltán híresült el ez a kifejezés úgy a zsidóság, mint a gálut többi népei körében. Sokszor hallhatunk csodás eseményekről, vallási elöljárók természetfeletti képességeiről, melyeknek többsége inkább csak amolyan önigazolásnak tűnik. A zsidóságnak soha nem volt szüksége direkt és elvont bizonyításokra, amelyek a mózesi törvények legitimitását kellett volna hogy erősítsék. A Tóra végtelen forrása ad erőt és tiszteletet ahhoz, hogy az embert mint megismételhetetlent állítsuk a törvények és a hagyomány középpontjába, az Örökkévaló feltétlen szolgálatába. Nem elég tudni mindazt, amit tanítóink évezredes bölcselete keltett életre, a meghallás képessége is társunk kell legyen a mindennapokban. Rabbik, rebbék, mágidok és más szent életű emberek adnak bizonyosságot afelől, hogy emberként, vezetőként, tudósként hallgatták a szegények, rászorultak, betegek kérését. Minden időben szükség van rájuk, hogy vigaszt nyújtsanak vagy irányt mutassanak. Északkelet-Magyarország földrajzi fekvése lehetőséget adott ezeknek az embereknek, hogy úton-útfélen találkozzanak. Tetteik és fennmaradt neveik által halhatatlanokká váltak, zarándokok ezrei emlékeznek meg sírjaiknál, hogy kéréseikkel egy igaz embert küldjenek az Örökkévaló szent trónusa elé.

Bodrogkeresztúr itthoni és határokon túli ismertségét nem kis mértékben zsidó múltjának, intézményeinek, cházid hagyományainak és csodarabbiként tisztelt lelki vezetőjének köszönhette. A zsidók számottevőbb csoportjának letelepedését 1726-ra teszik. Mádhoz, Liszkához, Tarcalhoz hasonlóan a kóser bor készítésének lehetősége vonzotta a letelepedőket. Nem csupán a kiváló ízminőség és zamat volt csábító, hanem az a tény is, hogy a hegyaljai bort anélkül lehetett „tengelyen” – szekéren – szállítani, hogy fénye, áttetszősége megtört, megzavarosodott volna. A kezdeti diaszpórát kibocsátó galíciai városok zsidóival fenntartott rokoni és üzleti kapcsolatoknak köszönhetően a lengyelországi zsidókat foglalkoztató vallási-szellemi áramlatok akadálytalanul jutottak el a „Hegyelach” kehiláiba (hitközségeibe). Különösen így volt ez a cházidizmus esetében, amelynek rajongó, feltétlen istenszeretettől izzó misztikus tanítása és hangulata egyetlen hegyaljai közösséget sem hagyott megérintetlenül. A komor aszkézistől tartózkodó, imádságában boldogan szárnyaló lelkület talán nem is állt olyan messze a vidék borral foglalatoskodó kisvárosi és falusi zsidóinak lelkületétől. Így a profán cselekmények is átlényegülnek, magasztos értelmet nyernek, és Isten dicsőítésének részévé válnak.

A cházidok külsejükben, szokásaikban büszkén vállalták a környezettől való feltűnő különbözést, a szakáll- és pajeszviseletet, valamint a jiddis nyelv kizárólagos használatát a közösség belső életében. A cházid közösség központjában a rebbe (cádik, csodarabbi) áll, a hívek lelkitesti bajaikkal hozzá fordultak tanácsért, és a rebbe olykor amulettekkel, úgynevezett kámeákkal is ellátta a rászorultnak ítélteket. A mozgalom alapítója, Izrael Bál Sem Tov is megfordult – legalábbis a hagyomány szerint – Szerencsen, Kállóban és Mezőzomborban. A magyarországi cházidizmus megalapítója Eizikel Taub nagykállói rabbi volt. Őt követte Móse Teitelbaum Sátoraljaújhelyen. A Hegyalján kiemelkedő népszerűségnek örvendett a liszkai Cvi Hirschele Friedmann. Az ő tanítványa volt Jesája Steiner, a keresztúri zsidók büszkesége, akinek nyugvóhelye a cházidok hőn vágyott zarándokhelye.

Reb Sájele Zborón született 1851-ben, Olaszliszkán Friedmann rabbi tanítványa volt, és olyannyira kiemelkedett társai közül, hogy sokan az ottani rabbiszék várományosát látták benne. Hallatlan népszerűségét puritán életmódjának, a szegények iránt érzett nagy részvétének, és nem utolsósorban látnoki képességeinek köszönhette. Miután a liszkai rabbiválasztáson ellenfelei győzedelmeskedtek, híveivel Keresztúrra költözött.

A szuggesztív egyéniség

Itt alakította ki „udvartartását”, amely mindenekelőtt a rászorultak élelmezését, felruházását és lelki vigasztalását tűzte célul maga elé. Péntek esténként – igazi cádikhoz illően – tischt tartott, azaz tanítványaival és vendégeivel önfeledt imába, éneklésbe és táncba feledkezve ünnepelte a szombat beköszöntét. Ilyenkor több százan iparkodtak asztaláról morzsákat – sirájimot – szerezni, amiknek gyógyító erőt tulajdonítottak. Ekkor ritmikus, olykor monoton dalokat (zmiresz) énekeltek, majd órákig is eltartó körtáncba kezdtek. Reb Sájele rendkívüli vallásossága, szuggesztív egyénisége és környezetének rajongása nagy hatással volt a keresztény lakosságra is. Általánosan Szent Papként emlegették, alakját mitikus csodálattal övezték. A zarándokseregnagyban hozzájárult a falu kereskedőinek, szállásadó lakosainak anyagi gyarapodásához.

Sáje Steiner 1925. április 23-án (ijjár hó 3-án) hunyt el. Temetése óriási esemény volt, olyannyira, hogy a határon túlról különvonatok szállították tisztelőit a szertartásra, amelyen a legnagyobb cházid rabbik mondtak heszpedet (gyászbeszédet). Legendássá vált alakjáról Lőw Immánuel szegedi rabbi is megemlékezett. A nagy rabbiknak kijáró tiszteletből asztalából készítettek neki koporsót. A különleges szokásról Scheiber Sándor professzor külön tanulmányban emlékezett meg. A Dereszla-domb temetőjében lévő sírja fölé óhelt (sátrat, házikót) emeltek. A bodrogkeresztúri néphagyomány számos történetet őriz a rabbiról. Ezek gazdag gyűjteményét adta közre Zelenák István 2000-ben megjelent, Tokaji zsidó emlékek című munkájában. A továbbiakban ezekből idézünk egy csokorra valót Steiner Jesája rabbiról.

Történetek

Steiner Jesáje annak idején a liszkai rabbi mellett volt bócher. Ő volt a legfogékonyabb tanítvány. Egyszer egy híres rabbi vendégeskedett Liszkán, s hosszasan beszélgettek Friedmann rabbival valami hitelvekről. Váratlanul mocorgást hallottak. Beszélgettek tovább. Újra hallatszott a mocorgás. Mire Cvi Hirsch: Bist du, Sájele? A nevezett személy előmászott az ágy alól. Jót nevettek. „Ebből a gyerekből nagy ember lesz” – mondta az idegen rabbi.

Gyerekkoromban én is gyakran megfordultam a rabbi portáján. Apám volt az egyik kőművese, sírköveket is faragott. Oda bárki szabadon bemehetett. Keresztények is jártak hozzá tanácsot kérni. Irodája a sarokszobában volt. Korrekt, nagy tudású embernek ismerték. Ha két zsidó vitatkozott üzleti ügyben, ő csinált közöttük rendet. Más esetben, amikor a peres felek a kúriáig mentek, végül mégis a rabbinál kötöttek ki. Ő igazságot tett, mégpedig a keresztény javára. Tanácsot is adott. Ha kérdezték, folytassák-e ezt vagy azt az üzletet, hallgattak a szavára. Jót cselekedett. Túlzottan vallásos volt, mindig imádkozott.

A rabbi felesége szinte állandóan sütött-főzött. A sima kalács vízzel készült, s pénteken fogyasztották el. Sokan voltak, főleg péntek este. Sok sólet (csólent) készült itt, ami babfőzelék liba- vagy kacsahússal. Sok libát vágtak, s füstre tették. A csólent is kemencében készült. Sokszor láttam, amint a sátoros ünnepeken a kucska (kis ház, a mai virágbolt) tetejét felnyitották, s ott gyékényen térdelve sokat imádkoztak. Piremkor (púrim), húsvét előtt nagy volt a készülődés. Eszter-napkor mulattak, ez volt az örömünnep. Eszter megmentette a zsidókat. Pénteken mindenki bemehetett a rabbi házába, kapott enni. Nem volt ott más, csak a puszta falak. Ilyenkor babgulyás, bableves főtt, ezt kapta mindenki.

Az elmúlt évben a hagyományok tisztelete jeléül Mose Joszef Friedlander – akinek édesapját gyerekként hurcolták el Bodrogkeresztúrból Auschwitzba, és az Örökkévalónak hála utolsó keresztúriként idén is velünk lehetett – egy egész évben nyitva tartó vendégházat hozott létre. Itt minden ember kaphat enni-inni, ahogyan halála előtt pár nappal reb Sájele megígértette tanítványaival, hogy folytatják azt a jótéteményt, amit ő gyakorolt egész életében. Továbbvive a hagyományokat, hamarosan ortodox jesivát és zsinagógát építenek a már meglévő mikve és imaház mellé, ahol komoly vallásturisztikai és szellemi központot hoznak létre.

A fennmaradt több száz feljegyzés és anekdota nem mindig tartalmazza a helyet vagy a rabbi nevét, ezért nem tudjuk pontosan, kinek is a jótéteményéről szól. Vannak azonban olyan csodarabbi-specifikus jelek, amelyekből bátran következtethetünk egyes személyekre.

„Engel Sándor tokaji fűszer-nagykereskedő minden pénteken kora délután felpakolt egy szekérnyi főzési alapanyagot, fűszert, áthajtott Keresztúrba Reb Sájeléhez. Ajándék volt ez a szegényeknek.”

A cikk szerzője és Rabbi Hercka Berger

„Tokaj felől krumplival megrakott szekér haladt Keresztúr főutcáján. A rabbi házánál a lovak megálltak. Hiába hajtotta, ütötte őket a fuvaros, csak nem indultak. A rabbi éppen imádkozott. Kinézett a nagy zajra az ablakon át, majd kijött. Miért ütöd a lovakat? A válasz meghallgatása után azt mondta: Rakj le két zsák krumplit, s meglátod, elindulnak. A kocsis lerakta. A lovak rögtön elindultak.”

„A csodarabbiról anyámtól hallottam. Azt mondta, oda mindenki mehetett tanácsot kérni. Tőle nem jött el senki sem, hogy meg ne etette volna. Megmondta, ki milyen álláspontot foglaljon el. Ha tudott segíteni, pénzt is adott. A Lebuj-kocsma egy zsidóé volt. Annak a kocsmárosnak a fia is elment hozzá tanácsot kérni, s a tanács be is vált. Szekereken is jártak hozzá, még külföldről is. Jószívű volt. Még gyógyított is.”

„Nagyapámtól hallottam. Erdőt irtottak a Bodrogközben. A folyó ki volt áradva, sok halat lehetett fogni. Elvitték eladni a rabbi házához. Velük volt egy gyerek (nemrég elhalt nagybátyám), s a rabbi ránézett. Ez a gyerek maláriás – mondta. Adott az apjának valami porokat, azt kellett szednie. A gyerek idővel meggyógyult.”

„Otthon nagyon sokszor hallottam apámtól a következő történetet. A keresztúri rabbi csodatételével magyarázták világra jövésünk körülményeit. Anyám terhes volt. Dr. Goldstein, a városi orvos megállapította, hogy a gyerek meghalt, s eltávolította a magzatot. Azt mondta, anyám is meg fog halni, mert műtét közben hullamérgezést kapott. Apám nagyon megijedt. Valaki azt tanácsolta, menjen el a rabbihoz. El is ment. Hosszú sor állt, várt a sorára. Amikor a küszöbhöz ért, s benézett, meglátta a rabbi. Kiszólította a sorból, s azt mondta: Menj a sarokba, és imádkozz! Imádkozott, majd mikor sorra került, elmondta az esetet. Az a sok pénz kell, vagy a feleséged? – kérdezte a rabbi. (A sarokban kisebb asztalon nagy halom pénz állt.) A feleségem! Segítsen, mert csak a csoda segíthet! Mire a rabbi: Adok neked három kockacukrot, minden nap csepegtess rá ebből a folyadékból. Meglátod, meggyógyul. Meg fog maradni. Csak menj! Hazamenve leült az ágy szélére. Na mit mondott a rabbi? – kérdezte látszólag alvó felesége, pedig nem is tudta, hogy ott volt. Elmondta. Kiültette a feleségét egy székre, ahogy a rabbi mondta, s minden nap megkapta a kockacukrot. Harmadnapra felállt. Nemcsak életben maradt, de még szült három gyereket.”

„Kezdő óvónő voltam. Három évig nem kaptam állást. 1923-ban Tokajban végre állást hirdettek. Egy helyre tizennyolcan adtak be pályázatot. A felügyelő bizottság minden tagjának volt jelöltje. A jegyző lányát maga a főispán patronálta. Anyám barátnője, Grósz Ilonka azt tanácsolta, menjünk ki a rabbihoz. Szekérre ültünk, s áthajtottunk. Elmondtuk, mi a helyzet. Menjetek haza, meg lesz választva! – mondta a rabbi. A választáskor valaki új javaslattal állt elő: legyen titkos szavazás! Így történt. A 22 tagból tizennyolc rám szavazott. Később tudtuk meg, mikor a rabbiné (rébchen) meglátogatta Grósz Ilonkát, hogy a választáskor a rabbi egész nap imádkozott. Ma is hiszem, ő segített.”

„Apám mesélte, hogy szeretett volna kőművesiskolába menni. Pesten volt az iskola, oda kellett menni felvételi vizsgára. Izgalmában elment a szemben lakó rabbihoz. Nyugodj meg, sikerülni fog! Imádkozni fogok. Sikerült a vizsga, elment megköszönni a segítséget. Én a Jóistennel beszélgetek. Tudtam, nem lesz semmi baj – mondta a rabbi.”

„Templomból jöttek az emberek, váratlanul nagy zaj támadt. A zsinagóga és a rabbilakás között volt egy kút, beleesett egy gyerek. A zajra a rabbi is előjött. Nem fog meghalni! – mondta. Apám azt tanácsolta, engedjenek le kötelet. Ne kötelet, láncot – szólt közbe a rabbi. Abba a gyerek, aki a kút szélén a köveket fogta, belekapaszkodott. Lassan húzták. Óvatosan! – intette őket a rabbi. Aztán azt tanácsolta, lassan, fokozatosan melegítsék fel. A gyerek életben maradt.”

„Gyerekkoromban a virágoskertet kapáltam, mikor jött egy néni. Vesz-e nekem az anyám nyakláncot? – tudakolta, s beküldött megtudakolni. Anyámnak elmondta, hogy nagybeteg az egyetlen lánya, s a rabbit ajánlották. De pénze nem volt, vitte a nyakláncot, de a rabbi nem fogadta el. Anyám megvette nekem a láncot 200 koronáért, az asszony visszament Reb Sájeléhez. Ez a nyaklánc! – mondta ő. Én kiegészítem a pénzed. Nyugodj meg, a lányod meg fog gyógyulni! Két hónap múlva újra eljött az asszony Székesfehérvár melletti falujából. Megköszönte a rabbinak. Már jár a lányom.”

„Hatéves voltam, a papkertben laktunk. Egyszer késő este mocorgás s valami furcsa ének hallatszott az ablak alatt. Féltünk, mert apám nem volt otthon. Kocogtatták az ablakot, majd újra hallottuk az éneklést. *(A szöveg nélküli dallamról lehet szó – Z. I.)* Másnap megtudtuk, hogy a szomszéd cigányasszony, Ida néni fogadta be az idegent. Elmondta, hogy a tuzséri fatelep gazdag tulajdonosa volt, eltévedt. A keresztúri rabbihoz igyekezett tanácsot kérni. Két éve meghalt a felesége, meg akarta tudni, jól teszi-e, ha megnősül.”

„Közeledett a péntek este, de nem volt hal. A rabbiné idegesen járkált, majd beszólt a férjének: Nincs hal! Reb Sájele csak imádkozott. Egy idő múlva a rabbiné újra beszólt: Itt az este, de még nincs hal! Mire Reb Sájele: Légy nyugodt, lesz! Ne zavarj! – s újra imájába mélyedt. Nemsokára elszállt egy gólya az udvar fölött, s kiejtett a csőréből egy halat. Körbeszállt, kelepelt egyet. Volt már hal.”

„Leégett a zsinagóga melletti épület. A rabbi háromszor körülszaladta, s a tűz elaludt.”

Halála

„Nem tudom, mék mondta. Amikor meghalt a keresztúri rabbi, nagyot dörrent az ég. Pedig felhő sem volt. Abban az órában halt meg.”

„Azt írja a könyv, Reb Sájele Szandecből hazajövet halt meg. Ez nem igaz. Ő egy 160 cm magas, köpcös, igen elhízott ember volt. Nem járt sehová. Még az állomásra sem, nemhogy Galíciába.”

„Nem úgy halt meg, ahogy mondják. Az udvari lakást, melyben fia la-

(folytatás a 7. oldalon)

A Magyar Szabadságharcos 56-os Hagyományőrző Veteránok Világszövetsége Egyesület vezetői munkahelyén keresték fel Kardos Péter főrabbit, ahol a képen látható oklevéllel és egy óriási ajándékkosárral köszöntötték 80. születésnapja alkalmából. A küldöttséget Apró József elnök vezette, a rögtönzött ünnepségen megjelent Kunos Péter, a Mazsihisz-BZSH ügyvezető igazgatója is.

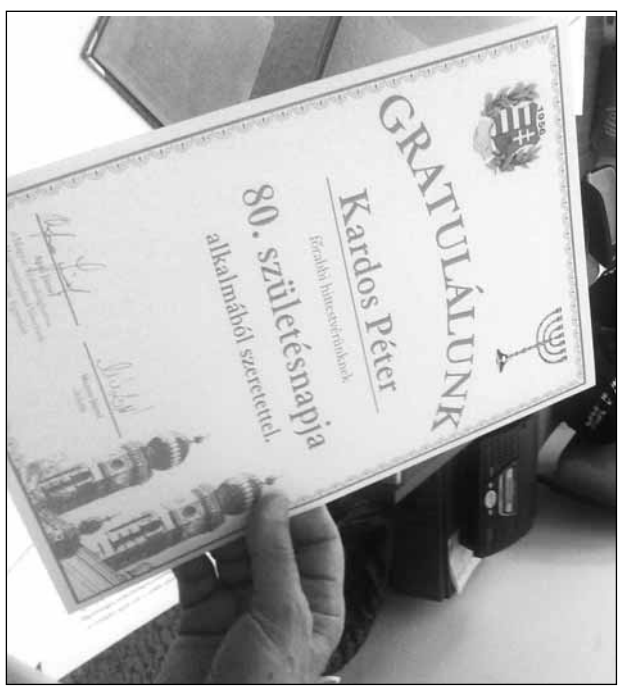

APRÓ-HIRDETÉS

VEGYES

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Tóthné Hűvös Katalin fogtechnikus mester. Fogsorok, hidak készítése, javítása soron kívül. Fogszabályozó, fogfehérítő. Fogászati háttér biztosított. Szolid árak. Mozgáskorlátozottakhoz házhoz megyünk. Hétvégi ügyelet. 1013 Bp., Krisztina krt. 51. fszt. 1. Déli pályaudvarhoz közel. 06-30-222-3016, 06-1-356-9372.

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomtatás, könyvnyomtatás, névjegykészítés a Mammut I.-ben, (III. em. 312-es üzlet), a II. és VI., kerületben. Messinger Miklós, 06-20-934-9523, www.rcontact.hu

Gyűjtő venne bélyeggyűjteményt, képeslapokat. 06-20-522-5690.

Üzletek eladók: Dohány u. 11 m^2 (14 m^2), Óbudán, Bécsi út forgalmas részén 22 m^2. Ingyenes parkolás. +36-20-935-4867.

Órajavítás, faliórák felújítása garanciával. Jung Péter, VII., Garay u. 45. 06-70-505-5620, www.jungoras.hu

Életjáradéki szerződést kötne egyedülálló, idős személlyel fiatal zsidó pár megbízható anyagiakkal. Jelige: Gondtalan aranykor. Elérhetőségek: +36-70-360-3559, maccabi9@hotmail.com

Rászoruló zsidó betegek gyógyszertámogatásával foglalkozó alapítvány keres munkatársakat időszakos feladatokhoz, fizetés nélkül. „Megbízható” jeligére a kiadóba.

Kastélyok berendezéséhez vásárolok festményeket, **ezüsttárgyakat,** étkészletet, cukordobozt, tálcát stb., Kovács Margittól kerámiákat, herendi porcelánokat, régi álló-, fali-, asztali órákat, bútorokat, márványszobrokat stb. Teljes hagyatékért első vevőként a legmagasabb árat fizetem készpénzzel. Értékbecslés díjtalan. 06-20-280-0151.

Online, offline kampányok vegyesen – print, billboard és citylight hirdetések, szórólapok, brosúrák, üzlettéri megjelenések, interaktív/web hirdetések tervezése és kivitelezése, egyedi website-ok. **KÉRJE AJÁNLATUNKAT MOST!** +36-70-632-7662, www.szendysign.com

HÁZASSÁG

180/85/65 éves nyugdíjas rendezett körülményekkel megismerkedne fiatalos, normál testalkatú hölggyel 60 éves korig. Tel.: 06-20-213-3164.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos: Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 4800 Ft
Külföldre 6800 Ft/év
USA és Izrael: 7500 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB
IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(40)-56-56-56-os kékszámon.
Szedés, tördelés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák: mondAt Kft., www.mondat.hu
Felelős vezető: Nagy László
ISSSN 0133-1353

Rabbi Sájele Steiner ...

(folytatás a 6. oldalról)

kott, újrazsindelyezték. A rabbi papucsban járt. Átment az udvaron, szögbe lépett, de nem sokat adott rá. Harmadnapra bedagadt. Megmutatta híres orvosunknak, Kahán Jakabnak, aki vérmérgezést állapított meg, s kórházba küldte. Nem ment. Harmadnapra meghalt.”

„Reb Sájele 1925-ben halt meg. Annyian voltak a temetésén, hogy még az akácfákon és a háztetőkön is voltak. Filléres vonatnak hívták, amivel jöttek. Az állomásról fuvarosok hozták a faluba a vendégeket. Többet kerestek aznap, mint máskor egy hét alatt.”

„Anyámtól hallottam, hogy nem szabad a Dereszlán átmenni. A temetőnél, ahol járt, egyszer csak megszólalt egy hang: Ne tovább! Ne tovább! Megijedt, visszafordult. Eszébe jutott a régi történet: van ott egy csipkebokor, ami hétévente lángra lobban. Ha mégis ott akarsz átmenni, tégy szentelt krétát vagy fokhagymát a zsebedbe. Úgy nem lesz baj.”

„Anyám modern asszony volt. Mégis amikor torokgyíkban voltunk, elment reb Sájeléhez. Ő adott anyámnak egy zacskó kockacukrot, amit megáldott. Ebből adott anyám, míg meg nem gyógyultunk.”

„A szüleim 1920-ban házasodtak. A gyermekáldás késett. Apám gyakran járt át imádkozni Keresztúrba. Kérte a rabbit, járjon közben a Teremtőnél. Egyszer édesanyám is elment vele. Nem tudott szólni, csak a könnyei záporoztak. Reb Sájele a nevén szólította: Szurele (Szerén), ne sírj, kislányotok születik. Majd elkomorult, olvasott. Szüleim sokat emlegették, vajon mit olvasott ki a sors könyvéből? Én tudom a választ.”

Szlukovinyi Péter

Kiválasztott a kiválasztottak között

(Perl Miklós emlékezete)

A 2016. február 15-i Új Életben jelent meg *Molát Ferenc* könyvismertető írása a hegyaljai településekről, amely igen érdekes, de van benne egy pontatlanság. A cikkben említett hölgy elhunytával nem az utolsó tállyai zsidó távozott el. Párizsban él *Perl Piroska* (94), Miklós nővére, és New Yorkban *Eisen Márta* (98), mindketten holokauszttúlélők, akik Tállyáról származnak.

2015. december 14-én, chanukka 8. napján temettük Perl Miklós (Jajne ben Slajme) hittestvérünket. Temetésén nem lehetett gyászbeszédet tartani, mert ünnep volt, ezért álljon itt ezen megemlékezés, ami talán pótolja a hiányt.

1924. április 3-án született Tállyán, ortodox zsidó családban, amilyen sok volt akkoriban Borsod megyében. Fiatalon, 18 évesen, Budapestre került, amikor már javában folytak a zsidóüldözések, főleg vidéken. Az volt a terve, hogy megpróbál megélhetést és viszonylagos biztonságot szerezni, és majd szüleit is magával hozatja. Szüleit nem tudta megmenteni, eleinte leveleztek, később a válaszok elmaradtak.

Budapesten hamar felvették egy magyar magántulajdonú gépgyárba gépbeállítónak, ami bonyolult és keresett szakma volt mindig. A személyzeti osztályon kitöltötte a felvételi lapot, amelyen a vallást is meg kellett adni. Miklós beírta azt, ami, hogy zsidó. Szóltak neki, hogy írjon más vallást, mert ezzel eleshet az állástól, de nem volt hajlandó változtatni. A tulajdonos, amikor megnézte a lapot, azt mondta neki: nem baj, nyilas párttag voltam, de kiléptem, nyugodtan maradjon itt. Sok anekdotája volt ebből a korból, melyeket elmesélt ismerősöknek, ez az egyik ezek közül.

A munkával átmeneti nyugalmat és pénzkereseti lehetőséget kapott, de nem sokáig. Előbb-utóbb nem volt esélye zsidónak elbújni, nem volt barát, aki befogadta volna.

Borba került munkaszolgálatra. Nehéz megpróbáltatásokon ment keresztül – mint a legtöbb munkaszolgálatos –, amiről a „Kényszermunka, erőltetett menet, tömeghalál” című könyvben beszél részletesen 10 másik hitsorsosával együtt. A művet magyarul (kétszer), majd németül, legutóbb ivritül is kiadták.

Ebben olvasható: „Külön barakk volt a fehér és sárga szalagosoknak. Akik kikeresztelkedetteknek vallották magukat, azok fehér, a zsidó vallásukat vállalók sárga szalagot kaptak, és ennek megfelelő barakkba kerültek. Én a sárga barakkba kerültem.” „Engem valamikor otthonról úgy bocsájtottak el, hogy te zsidó vagy, történjen bármi is” – így emlékszik vissza. Ez határozta meg Miklós életének mondhatni minden napját. És embersége, szerénysége, tudása.

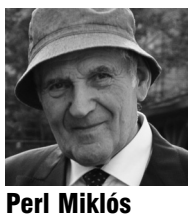

Perl Miklós

A munkaszolgálat alatt élelmet adott annak, aki rászorult, és nem kért cserébe semmit. Túlélte a sok viszontagságot, erről is sokat mesélt ismerősöknek, azoknak, akikkel az Alma utcai zsinagógában együtt imádkozott.

A munkaszolgálatból hazatérve, falujában azzal kellett szembesülnie, hogy családjából csak bátyja és nővére maradt életben. A szélesebb családi rokonság mind odaveszett. Így mondta az említett könyvben: „...ez az oldal tele lenne, ha csak a közvetlen rokonságomat itt megemlíteném...”

De nemcsak bánat és szomorúság kísérte életét, hanem sok öröm és siker is.

Feleségével 61 évet élt boldog, kölcsönös megbecsülésen alapuló házasságban.

Fiáról (1955) és leányáról (1958), akik mindketten orvosok, valamint unokáiról (AnnMarie: 1985, Eszter: 1986, Marcel: 1988, Daniel: 1990, Nóra: 1993) büszkén mesélt a zsinagógában.

Az Alma utcai ortodox imahelyen több mint 40 éven át olvasta a tórát, alázattal szolgálta a közösséget. Nemcsak imádkozással, hanem anyagiakkal is rendszeresen támogatta az otthont és lakóit.

Egyszer azt mondtam neki: Miklós, te kiválasztott vagy a kiválasztottak között. Nevetett, és hozzátette, „vigyázott rám az Örökkévaló”.

Magánemberként is sikeres volt. Mint gépészmérnöknek több szabadalma volt, és ezeket részben meg is valósították.

Amikor már menthetetlenül beteg lett, sokan keresték fel Miklóst otthonában, fiatalok is, és ők a feleségével mindenkit szívesen fogadtak.

Ha az Alma utca tervezett felújítása megvalósul, szép elismerés lenne az ortodoxia és a lakók részéről, ha a szociális otthon az ő nevét viselné, mert méltó erre.

Emléke sokáig itt marad velünk, akik szerettük és tiszteltük őt.

Szerényi Imre

Mártír-istentiszteletek 2016

Július 10.

Sopron	**11.00**	**temető**
Debrecen	**10.00**	**temető**

Július 17.

Pápa	**10.00**	**zsinagóga**

Július 24.

Rákospalota, Pestújhely, Újpest	**18.00**	**újpesti zsinagóga**

A további időpontokat folyamatosan közöljük. Kérjük olvasóinkat, hogy az időpontokat, helyszíneket rendszeresen kísérjék figyelemmel, mert változás lehetséges.

IMAIDŐK

Templomok	Péntek este Júl. 8.	Szombat reggel Júl. 9.	Péntek este Júl. 15.	Szombat reggel Júl. 16.
Dohány	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	18.30	9.30	18.30	9.30
Thököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Scheiber S. u. 2.	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	20.35	8.00	20.30	8.00
Alma u. 2.	18.30	9.00	18.30	9.00
Kórház (Amerikai u. 53.)	17.30	7.30	17.30	7.30
Páva u. 39.	19.00	9.30	19.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.00	18.00	9.00
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.30	9.00	18.30	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	20.35	9.00	20.30	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	17.30		17.30	
Vidéken				
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		18.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	20.25	8.00	20.25	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	20.25	8.00	20.25	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Pécs (Fürdő u. 1.)	18.30	8.30	18.30	8.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.00		18.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	

NAPTÁR

Július 5. kedd	**Sziván 29.**	**Jom kippur kátán**
Július 6–7. szerda–csütörtök	**Sziván 30–Támuz 1.**	**Újhold**
Július 8. péntek	**Támmuz 2.**	**Gyertyagyújtás: 8.23**
Július 9. szombat	**Támmuz 3.**	**Szombat kimenetele: 9.42**
Július 15. péntek	**Támmuz 9.**	**Gyertyagyújtás: 8.19**
Július 16. szombat	**Támmuz 10.**	**Szombat kimenetele: 9.35**

Anne kezében a gyógyulás kulcsa

Anne Möller nagyapja híradós volt Budapesten 1944-ben. A Dohány utcai zsinagógában állította fel a rádióberendezést. De nem csak ennyit tett: az ott imádkozókat botokkal kergette ki, és disznóólat csinált a zsinagógából. Anne – Tübingenben működő keresztény közössége és szülei támogatásával – azért járt Budapesten, hogy egy két évvel ezelőtt megkezdett kutatás és egy személyes út végén emléktáblára írja: mélységesen fájlalja nagyapja tettét.

Először két éve, a 2014-es Menetelés az Életért rendezvény során hallott egy elejtett mondatot valakitől: a zsinagóga karzatán (emeleti részén) volt az adóvevő. Ez az elejtett félmondat segített, hogy elkezdje kikutatni, pontosan mi történt a zsinagógában, hiszen nagyapjától csak annyit tudott, hogy Ukrajnában harcolt és rádiós volt. Budapest csak érintőlegesen került említésre a családi beszélgetésekben. A két év nemcsak kutatással telt, hanem olyan mély szembenézéssel a nagyapja tettével, ami miatt Anne úgy döntött, írásos emléket szeretne hagyni: nemcsak azért, hogy ne lehessen letagadni a történteket, hanem azért is, hogy példája nyomán egyre többen megértsék, a családban elhallgatott múlt feltárása a jelen generáció gyógyulásának kulcsa. Anne a táblát *Frölich Róbertnek,* a Dohány utcai zsinagóga főrabbijának adta át.

Simonyi A.

Tovább a keresztény–zsidó együttműködés útján

A Mazsihisz épületében írták alá az egyedülálló egyezményt

A Magyar Katolikus Egyház, a Magyarországi Református Egyház és a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége megállapodást írt alá közös fenntartású egészségügyi szakképzési intézmény alapítására. A szakmai együttműködésben a Bethesda Gyermekkórház, a Mazsihisz Szeretetkórháza, az Assisi Szent Ferenc Leányai Kongregáció által működtetett Szent Ferenc Kórház és a Budai Irgalmasrendi Kórház vesz részt.

Az egyházi fenntartású kórházak vezetői a lelki gondozást a kórházi gyógyítás és ápolás különösen fontos részének tartják. Tapasztalataik alapján kívánatos lenne, ha a magyar egészségügyben nem kizárólag az egyházi/felekezeti fenntartású kórházak eszköztárában lenne kitüntetett jelentőségű az ápoltak lelki segítése, támogatása.

A megállapodásban érintett egyházak a hivatásuk iránt mélyen elkötelezett, a katolikus, a protestáns és a zsidó hit hagyományait egyaránt ismerő nővérek képzését ígérik, akik számára az anyagi biztonságot garantáló, a megbízható munkavégzést jutalmazó és a hosszú távú tervezést lehetővé tévő életpályamodellt is biztosítani fognak.

A megállapodásban részt vevő kórházak és fenntartóik továbbá – új típusú együttműködésük keretei között – úgy kívánják létesítményeiket fejleszteni, hogy azok a szülészettől a gerontológiáig, azaz a teljes életutat lefedve képesek legyenek biztosítani hitétől függetlenül bármely rászoruló magyar állampolgár magas színvonalú egészségügyi ellátását.

Az egyházak közötti, példa nélküli együttműködési szándékot rögzítő dokumentumot a felek a Mazsihisz székházában látták el kézjegyükkel.

Tekintettel arra, hogy az intézmények fontos, helyenként nélkülözhetetlen közfeladatokat látnak el, fejlesztési elképzeléseik megvalósításában számítanak az egészségügyi kormányzat támogatására.

Muhammad Ali életének zsidó vonatkozásai

A közelmúltban hunyt el Muhammad Ali olimpiai és világbajnok amerikai nehézsúlyú ökölvívó, polgárjogi aktivista, ENSZ-békenagykövet.

A zsidó médiának szinte már a szokásává vált, hogy egy-egy kulturális ikon halálakor megpróbálja feltárni a sztár életének zsidó vonatkozásait. Ám Muhammad Ali esetében valóban nehéz figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy a muzulmánból baptistává lett sportoló unokájának bár micvája volt.

Alival kapcsolatban általában is elmondható, hogy a zsidókkal kapcsolatos érzelmei és kijelentései az évek során megváltoztak a nyilvánosság előtt. Az iszlám társadalom szülöttjeként először Amerika cionista irányítása ellen szólalt fel.

Mindeközben beszédírója és edzője, Drew Bundini Brown egy zsidó nőt vett feleségül, majd ő maga is áttért a zsidó hitre. Howard Cosell zsidó származású újságíró az elsők között vette észre Ali névváltoztatását, akit először Cassius Claynek hívtak. Számos zsidó rajongója és támogatója volt, többek között Billy Crystal humorista, aki azon viccelődött, hogy Alinak még egyszer nevet kéne módosítani, és fel kéne vennie a zsidó hangzású Izzy Yiskowitz nevet.

Ali sokat puhult, mire az unokáját, Jákobot kihívták a tórához. Elismerően beszélt arról, hogy a családja, amelyben háromféle vallás van jelen a különböző generációkban, a különbségek ellenére sosem esett szét. „Mindenki ugyanazt az istent szolgálja, csak másképp”, jelentette ki.

www.akibic.hu

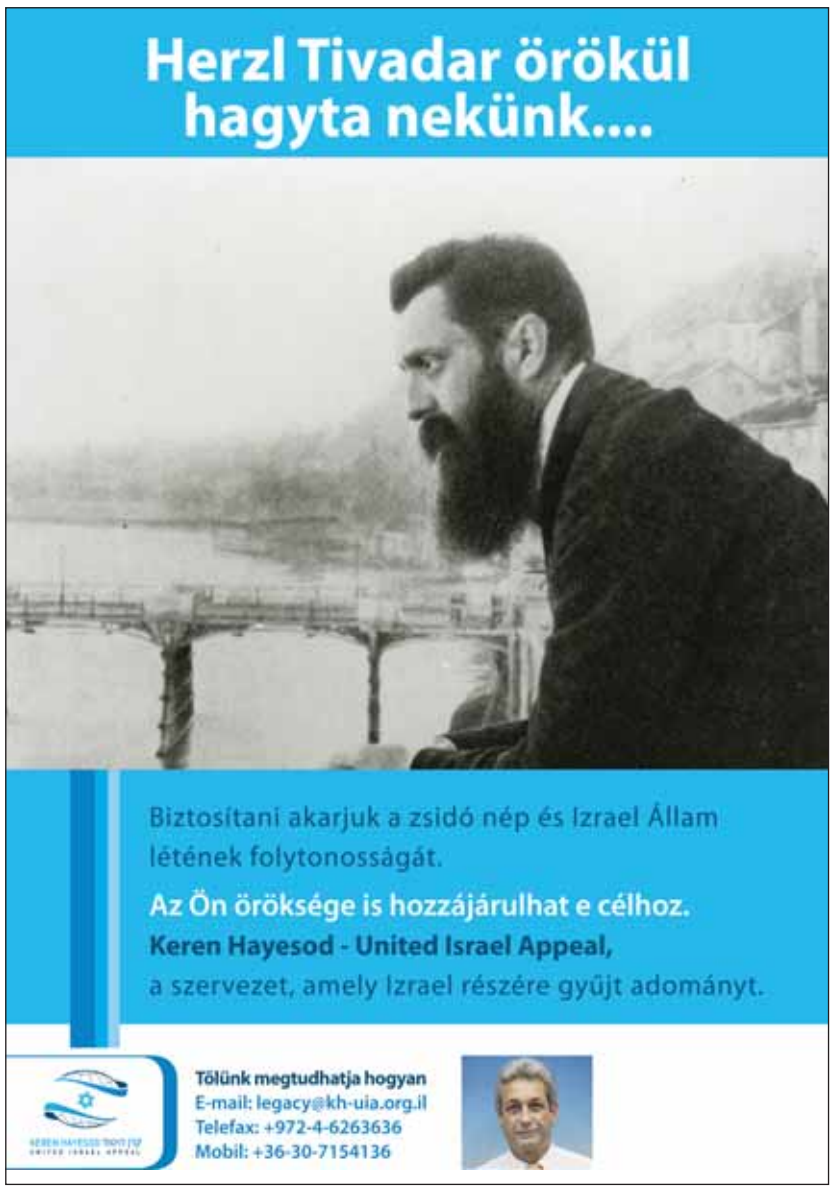

SPÁNN GÁBOR

Brand

Nem tudom, megfigyelték-e, hogy minél jobban öregszik az ember, annál inkább hajlik a szentimentalizmusra. Van, aki bevallja, van, aki nem, de idős korban nagyobb élvezettel forgatjuk a kifakult fekete-fehér fotók albumát, és olyan titkos örömmel olvasgatunk fakszimile kiadásban megsárgult újságokat, mint valaha a Playboyt. Elképzelhetik, hogy fél évszázados újságírói és színpadi múlttal bőven el vagyok látva fiatalkori élményeimet megörökítő fényképes és írott dokumentumokkal. Nem mondom, hogy kitörő lelkesedéssel nézem egykori önmagamat barna hajjal, 40 évvel és 30 kilóval régebben. Ifjúságom helyszíneire viszont napról napra jobban vágyom. Mivel kisgyermekkoromat a klasszikus zsidónegyedben, az Erzsébetvárosban éltem meg, nagyobb erőfeszítés nélkül fel tudom keresni gyerekkorom helyszíneit. A nyolc általánost hat darab erzsébetvárosi elemi iskolában végeztem, mivel a többiből „humánpolitikai okokból” eltanácsoltak. A Barcsay utcai Madách Gimnáziumban érettségiztem. Csupán a főiskola kötött két évig más kerülethez, lévén hogy a Színház- és Filmművészeti Főiskola a Vas utcában üzemelt, ami már akkor is 8. kerület volt. Valamelyik nap úgy döntöttem, hogy amennyit rozsdás lábaim engednek, körbesétálok az általam imádott „arany háromszögben”. Ez nálam a Garay tér, Nefelejcs utca és István út háromszöget jelenti. Tudniillik főiskolás koromban már megélhetési zsidó voltam, és ahhoz, hogy özvegy édesanyám gyors- és gépírónői fizetéséből ketten megéljünk, a főiskola mellett munkát kellett vállalnom. Gyorstalpalón elvégeztem a mozigépész-tanfolyamot a Kandó Kálmán Technikumban, és délutánonként mozigépész voltam a Landler Jenő utcai (ma István út) Marx moziban (ma drága parkoló).

Kíváncsi voltam, találok-e ismerős üzletet, házat, ami visszarepít 60 évet. Tapasztalatom lehangoló.

Az egykori zsidónegyednek – mert ez is az volt – ezt a részét elfelejtette a hatalom kirakattá varázsolni. A körúthoz közel gyönyörűen tatarozott házak állnak a Wesselényi, a Dob és a Király utcában, mesterségesen omladozónak megtartott romkocsmák csalogatják aranyáron mért flancos italokat inni és karcos fekete-fehér archív filmeket nézni a divatozó ifjúságot. A Garay térről elindulva arra a következtetésre jutottam, hogy a „felső-zsidónegyed” a Rothschildok birodalma, de ez a háromszög a szegény rokon. Egymást követték a bedeszkázott kirakatú, gazdátlan üzletek, rajtuk a reménytelen ajánlat: bérbe vehető a következő telefonszámon...

Málladozó vakolatú, ócska házak, kapujukon kibelezett lakáscsengőkkel. Az egyik ilyen kapu alá benéztem, de elkövettem azt a hibát, hogy nem vittem magammal egy doboz Brixolt. A szag írott szövegben rekonstruálhatatlan, így csak azt mondom el, hogy a kapualjban ott állt két nagy üres tévésdoboz, benne jobb napokat látott steppelt paplan, gondolom, az ágyra járó csövesé, aki éppen valahol a Péterfy Kórház környékén szedhetett csikkeket. Az István út még istenes, mert néhány vállalkozó szellemű új üzlettulajdonos merészelt itt boltot nyitni. Egy régebbi jegyzetemben már leírtam, hogy ezen a vidéken találkoztam Budapest legszellemesebb üzleti táblájával. Egy kis átmérőjű üzlet portálja fölött díszelgett a felirat: Lúdtalpbetéti társaság. Ez legalább szellemes volt...

Most viszont furcsán festett a kutya- és macskaürüléktől eltorlaszolt üzlet, ami agyondekorált, csilivili kirakatával a világhírű illatszerbolt-hálózat egy darabja volt, és ott díszelgett a kirakatban pulzáló betűkkel állandó szlogenjük: mert megérdemlem. Az is megérdemli, hogy bejusson az üzletbe, aki átvágja magát az ürülékhalmon.

Ezután jött csak az igazi döbbenet! Mintegy ellenpontként egy jobb neorealista drámában, következett egy kis üzlet, amely fölött ott díszelgett a kiviteléhez egyáltalán nem illő felirat: Second hand kereskedés. Aki nem tudná, ma eufemisztikusan így hívják azt, amit régen ócskásnak, bizományinak, de ha mobil volt, ószeresnek neveztek. Itt tudniillik kilós ruhát árulnak. Ez azt jelenti, hogy a nálunk boldogabb országokban már hordott, többször kimosott és eldobásra ítélt holmikat egy jól behatárolható klán hordja át Ausztriából, Németországból, Angliából és adja el itteni kereskedőknek. A kirakatban nem volt más, mint egy ócska steppelt pongyola egy vállfán és egy pár félretaposott sarkú, ódivatú, fényekopott férficipő. Gondolom, mindkettő egy valamikori Joint-segélycsomagból származhatott. Árcédula nem volt egyik mellett sem, amiből arra következtetek, hogy valami szemeremérzet még volt a tulajban. Ami viszont igazán mellbe vert, az az itt látható A4-es méretű, fehér levélpapír, az alábbi szöveggel felragasztva a kirakatra:

A szöveget elolvasva nyugtáztam: megint egy vers, amit nem Arany János írt, de ha véletlenül így hívják, korábban akkor is maximum Appel lehetett...

Én másnap hajnalban jóval nyitás előtt odavittem a magam gyártotta, de nem copyrightolt szöveget ugyanilyen kivitelben, és celluxszal felragasztottam kívülről a kirakatra – velem jött profi fotós barátom is:

Üzletnyitáskor hál’ istennek én már biztonságban otthon voltam, és nem sok reményt fűztem ahhoz, hogy brandteremtő leleményem sokáig fenn maradhatott az üvegen. Abban viszont biztos voltam, hogy ez egy behoved zsidó ember üzlete lehet, aki ezen a módon kívánta a világ tudtára adni, hogy maradt még belőlünk egykori kerületünkben, élünk, tehát üzletelünk. És még valami! Az éj leple alatt föltett zsengémmel kívántam üzenni hitsorsosomnak, hogy ugyan én is része vagyok az úgynevezett „sötét háttérhatalomnak”, de jelenleg nincs mobilizálható karvalytőkém, ezért ezúton csókolom a second handjét.

...és ideje van a nevetésnek

Repülőgép nagy nehezen leszáll, a pilóta alig bírja megállítani a gépet a pálya végétől egy méterre, és miután letörölte az izzadságot a homlokáról, így szól:

– Ez meleg volt, ez a leszállópálya alig ötszáz méter hosszú!

– És három kilométer széles – néz ki a másodpilóta az ablakon.

* * *

A szabálytalanul közlekedő szőke nőt megállítja a rendőr, majd azt mondja neki:

– Hölgyem, 5000 forint helyszíni bírságot kell fizetnie!

Mire a nő:

– Huhh, de jó! Tegnap ezért elvették a jogsimat!

* * *

Egy igazi apuka:

Egy férfi bemegy az óvodába, és azt mondja:

– Jöttem a gyerekemért.

– Hogy hívják?

– Nem mindegy? Holnap úgyis visszahozom.

Sokk-színű magyar zsidóság

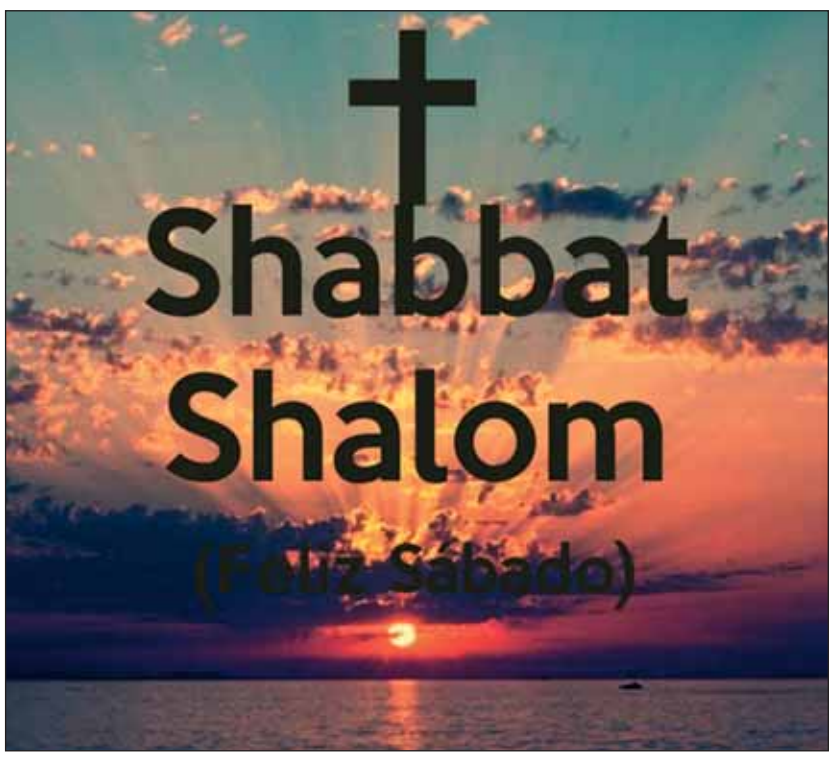

Az egyik „alulról szerveződő, intézményileg független, eszmerendszerében haladó és befogadó, önmagát pozitívan meghatározó zsidó közösség” a fenti képpel köszönti a sábbátot.